

KUZHEY KIBRIS TÜRİK CUMHURİYETİ MAL İHRACATININ RCA ANALİZİ:

“HEDEF ÜRÜN ve HEDEF PAZAR”

TİM TÜRKİYE
İHRACATÇILAR
MECLİSİ
KKTC OFİSİ

TİM TÜRKİYE
İHRACATÇILAR
MECLİSİ

MART 2022

KUZEY KIBRIS TÜRİK CUMHURİYETİ MAL İHRACATININ RCA ANALİZİ: “HEDEF ÜRÜNLER VE HEDEF PAZARLAR”

Hazırlayan: Dr. Metin Gürler

Mart 2022

İçindekiler

Tablolar	3
1. KKTC'ye Ait Bazı Makroekonomik Göstergeler	4
2. KKTC İhracatı	5
2.1. KKTC Mal İhracatı	5
2.2. KKTC Hizmet İhracatı	13
2.2.1. Turizm	13
2.2.2. Eğitim	14
2.3. KKTC ile Türkiye arasındaki dış ticaret	15
3. KKTC İhraç Ürünlerinin RCA Analizi	15
3.1. RCA Analizi	15
3.2. Rekabet Üstünlüğüne Sahip Olunan Ürünlerde Hedef Pazar Önerileri	21
3.3. Rekabet Üstünlüğüne Sahip Olunan Ürünlerde Rakip Ülkeler	24
Kaynakça	26
EK-KKTC İhraç ürünleri (RCA değerine göre sıralı)	27

Tablolar

Tablo 1. KKTC'ne Ait Bazı Ekonomik ve Sosyal Göstergeler.....	4
Tablo 2. KKTC'nin TİM sektörel sınıflamasına göre sektörel ihracatı ve bu sektörlerdeki küresel ithalat (talep) (2020).....	5
Tablo 3. KKTC ve Güney Kıbrıs ihracatının sektörel dağılımı	6
Tablo 4. KKTC'nin Yıllara Göre İhracatı ve Türkiye'ye Yapılan ihracatın Payı	7
Tablo 5. Ürünlere Göre KKTC İhracatı (2020, \$)	8
Tablo 6. KKTC İhracatı (2018,2019, 2020 \$).....	9
Tablo 7. KKTC'nin 2010-2020 Döneminde İhracat Yapılan Yıl Sayısına Göre İhraç Edilen Ürün Sayısı.....	10
Tablo 8. KKTC'nin İhracat Yaptığı Ülkeler ve Bu Ülkelere İhraç Edilen Ürün Sayısı (2020)	11
Tablo 9. KKTC'nin Yıllara ve Ülke Gruplarına Göre İhracatı (2016-2020, \$).....	12
Tablo 10. Yeşil Hat Tüzüğü Kapsamındaki Satış İstatistikleri (enerji hariç).....	13
Tablo 11. KKTC'de Turizm İstatistikleri	14
Tablo 12. KKTC'de Üniversitelerde Eğitim Gören Öğrenci Sayıları	14
Tablo 13. Yıllara göre KKTC ile Türkiye arasındaki dış ticaret	15
Tablo 14. KKTC'nin yıllara göre ihraç ettiği ürün sayısı (6'lı GTİP kod) ve bu ürünler içindeki rekabetçi ürün sayısı	16
Tablo 15. Rekabet Üstünlüğüne Sahip Olan Ürünler (2020)	17
Tablo 16. Tablo 15'de Yer Alan Ürünlerin Açıklamaları	18
Tablo 17. KKTC'nin 2010-2019 Döneminde Her Yıl İhracatını Gerçekleştirdiği 26 Ürün ve Bu Ürünlerin RCA Değerleri	19
Tablo 18. Tablo 17'de Yer Alan ürünlerin Açıklamaları	20
Tablo 19.İhraç edilen ülke sayısı en yüksek olan ürünler ve RCA değerleri (2020)	21
Tablo 20. KKTC'nin En Rekabetçi Olduğu, En Çok İhracat Yaptığı ve En Çok Küresel İthalatı Yapıldığı İlk 10 Ürün	21
Tablo 21. Tespit Edilen 23 Üründe KKTC İhracatı ve Küresel Talep (2020).....	22
Tablo 22. Tespit Edilen 23 Ürüne Yönelik Hedef Pazarlar	24
Tablo 23. Tespit Edilen 23 Üründe Rakip Ülkeler	25
Tablo 24. RCA endeks değerine göre sıralı KKTC ihraç ürünleri (6'lı GTİP koda göre).....	27

1. KKTC'ye Ait Bazı Makroekonomik Göstergeler

Yerleşik nüfusu 2019 yılı verisine göre 382.230 ve 92.438 (50.602'si Türkiye'den) yabancı öğrencilerle birlikte toplam nüfusu 500.000'e yaklaşan Türkiye'nin güneyinde yer alan adanın kuzey kısmını oluşturan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) 2016 yılında 11,6 milyar TL (3,83 milyar \$) GSYİH'ya sahip iken milli geliri 2019 yılında 21,4 milyar TL (3,76 milyar \$)'ye yükselmiş, 2020 yılında ise 21,4 milyar TL GSYİH elde etmiştir (**Tablo 1**). KKTC hem anavatana olan yakınlığı hem de tarihi ile Türkiye için önemli ve stratejik konuma sahip bir ülkedir. İki farklı ülkenin ve yönetimin yer aldığı adanın güney kısmında AB üyesi olan Güney Kıbrıs Cumhuriyeti yer almaktadır.

Avrupa Birliği, Kıbrıs'ın tamamını AB'nin parçası olarak görmektedir. Ancak, adanın KKTC kesiminde, AB mevzuatı, 2003 Katılım Yasası'nın 10. Protokolü uyarınca askıya alınmıştır. 1974'ten bu yana adayı iki bölüme ayıran ateşkes hattı ("Yeşil Hat" olarak anılır) üzerindeki kişilerin ve malların bu hattı geçebileceği koşulları 866/2004 sayılı Konsey Tüzüğü ("Yeşil Hat Tüzüğü") belirlenmiştir. Her ne kadar AB, KKTC'yi gümrük ve mali bölge dışında görse de Kıbrıslı Türklerin AB vatandaşı olarak kişisel haklara sahip olduğunu kabul etmektedir (Kaynak: https://ec.europa.eu/info/mission-statement-directorate-general-structural-reform-support/monitoring-green-line-regulation_en) .

Bu çalışma ile KKTC'nin genel makroekonomik göstergeleri incelendikten sonra dış ticareti incelenecek ve KKTC'nin uluslararası piyasalarda rekabet üstünlüğüne sahip olduğu ürünler analiz edilecektir.

KKTC ekonomisi sürekli büyüme eğiliminde olup dış ticaretinde açık veren bir ülke konumundadır. Dış ticaret açığı özellikle hizmet ihracatının önemli iki kalemi olan eğitim ve turizm gelirleri ile kapatılmış ve ülke cari 2019 yılına kadar fazla vermiştir. Pandemi ile ortaya çıkan kapanmalar ve kısıtlamalar nedeni ile turizmden büyük gelir elde eden ada olumsuz etkilenmiş ve KKTC 2020 yılında 379,3 milyon dolar cari açık vermiştir. Temel amaç, KKTC'nin yaklaşık yüz milyon dolar civarında seyreden mal ihracatını arttırmak ve 1,5 milyar doları geçen ithalatını yerli üretim ile ikame etme ve ihraç ürünleri sayısını artırma ve ihracat yapılan pazarlarını çeşitlendirme olmalıdır.

Tablo 1. KKTC'ne Ait Bazı Ekonomik ve Sosyal Göstergeler

Ekonomik ve Sosyal Gösterge	2016	2017	2018	2019	2020
Reel Büyüme Hızı (% değişim)	3,6	5,4	1,3	0,2	-16,20
GSYİH (Milyon TL)	11.601	14.544	18.324	21.395	21.407
GSYİH (Milyon \$)	3.827	3.974	3.794	3.760	3.045
Fert Başı GSYİH (Cari Fiyatlarla, ABD\$)	13.897	14.187	13.277	12.649	10.055
İthalat (Milyon \$)	1.557,0	1.778,0	1.816,4	1.597,9	1.319,6
İhracat (Milyon \$)	105,5	105,6	100,9	82,5	106,4
Dış Ticaret Dengesi	-1.451,5	-1.672,4	-1.715,5	-1.515,4	-1.213,2
Dış Ticaret Hacmi (Milyon \$)	1.662,5	1.883,6	1.917,3	1.680,4	1.426,0
Dış Ticaret Hacmi / GSYİH (%)	43,44	47,40	50,53	44,69	46,83
Cari İşlemler Dengesi	289,9	294,4	215,90	221,3	-379,30
Ticari Açıklık Endeksi	0,43	0,47	0,51	0,45	0,47
Cari İşlemler Dengesi / GSYİH (%)	7,57	7,41	5,69	5,89	-12,46
Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE, %)	10,2	14,7	30,0	11,7	15,03
İstihdam	118.387	120.999	132.411	138.438	132.885
İş Gücüne Katılma Oranı (%)	51,4	51,2	50,5	51,3	51,1
İstihdam Oranı (%)	48,2	48,2	47,1	48,1	45,9
İşsizlik Oranı (%)	6,4	5,8	6,8	6,3	10,1

Kaynak: Kıbrıs Türk Ticaret Odası, <https://www.ktto.net/ekonomik-gostergeler-ve-veriler/>

T: Tahmin ** Ocak-Kasım dönemi gerçekleşen 1,03 milyar \$ *Ocak-Kasım dönemi gerçekleşen 94,4 milyon \$ *** Ocak-Kasım dönemi gerçekleşen -938,6 milyon \$

2. KKTC İhracatı

Bu bölümde KKTC'nin mal ihracatı ve ithalatı incelendikten sonra hizmet ihracatının iki önemli ayağını oluşturan eğitim ve turizm verileri incelenecektir.

2.1. KKTC Mal İhracatı

Tablo 2'de KKTC'nin 2020 yılında TİM sektörel sınıflamasına göre sektörel ihracatı ve bu sektörlerdeki küresel ithalat (talep) ve bu sektörlerdeki pazar payı (talep karşılama oranı) görülmektedir. KKTC, 2020 yılında en çok ihracatı 9 üründe 48,7 milyon dolarlık ihracat (bazı ürünler birden çok sektörde geçmektedir, toplamda 77 farklı 6'lı GTİP kodlu ürün ihraç edilmiştir) gerçekleştirdiği "Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller" sektöründe yapmıştır. Bu sektörde küresel talep 48,3 milyar dolar olurken KKTC'nin bu sektördeki küresel pazar payı ise %0,1 olmuştur. KKTC, 2020 yılında ikinci sırada en çok ihracatı 7 üründe 28,7 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirdiği "Yaş Meyve ve Sebze" sektöründe yapmıştır. Bu sektörde küresel talep 18,3 milyar dolar olurken KKTC'nin bu sektördeki küresel pazar payı ise %0,16 olmuştur. KKTC, 2020 yılında üçüncü sırada en çok ihracatı 11 üründe 9 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirdiği "Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri" sektöründe yapmıştır. Bu sektörde küresel talep 76,4 milyar dolar olurken KKTC'nin bu sektördeki küresel pazar payı ise %0,01 olmuştur.

Tablo 2. KKTC'nin TİM sektörel sınıflamasına göre sektörel ihracatı ve bu sektörlerdeki küresel ithalat (talep) (2020)

Sektör	İhraç edilen ürün sayısı	KKTC ihracatı (\$)	KKTC'nin ihraç ettiği ürünlerde küresel ithalat (\$)	KKTC pazar payı (%)	Küresel toplam ithalat (\$)
Otomotiv Endüstrisi	1	2.525	559.545.562	%0,0005	1.688.257.398.516
Hazırgiyim ve Konfeksiyon	1	333.814	7.203.684.000	%0,0046	521.559.191.438
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	10	877.801	140.745.633.140	%0,0006	4.050.239.950.095
Çelik	1	3.532.701	981.443.000	%0,3599	473.227.355.871
Elektrik Elektronik	3	5.960	62.591.772.938	%0,0000	3.911.618.966.087
Demir ve Demir Dışı Metaller	5	3.130.955	34.972.344.000	%0,0090	624.979.276.393
Tekstil ve Hammaddeleri	2	14.032	2.698.144.233	%0,0005	206.188.871.380
Makine ve Aksamları		0	0		897.596.245.707
Mücevher		0	0		702.797.352.083
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	11	9.018.158	76.412.309.841	%0,0118	720.104.144.000
Mobilya, Kağıt ve Orman Ürünleri	3	548.824	88.206.184.000	%0,0006	517.391.169.672
Madencilik Ürünleri	1	1.068.744	1.141.907.000	%0,0936	466.233.797.037
İklimlendirme Sanayii	2	60.016	4.201.993.360	%0,0014	422.548.402.451
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	3	34.183	11.325.312.000	%0,0003	210.485.788.570
Bilinmeyen/Gizli Ürünler		0	0		443.216.049.000
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	9	48.677.735	48.332.708.000	%0,1007	427.985.706.000
Yaş Meyve ve Sebze	7	28.720.748	18.300.305.000	%0,1569	161.399.235.888
Halı		0	0		13.212.928.000
Savunma ve Havacılık Sanayii	3	2.812.337	2.448.122.767	%0,1149	392.924.062.816
Fındık ve Mamulleri	1	8.995	2.088.875.217	%0,0004	9.657.634.896
Deri ve Deri Mamulleri	3	522.182	1.039.942.000	%0,0502	208.509.708.663
Meyve Sebze Mamulleri	10	389.859	34.454.566.569	%0,0011	191.216.317.987
Kuru Meyve ve Mamulleri	1	232.500	2.351.266.000	%0,0099	30.594.612.037
Tütün	3	1.069.573	23.966.666.000	%0,0045	42.106.932.000
Gemi, Yat ve Hizmetleri	1	13.252	1.941.362.000	%0,0007	81.038.916.941
Zeytin ve Zeytinyağı	3	30.482	6.746.863.373	%0,0005	10.861.668.389
Diğer Sanayi Ürünleri		0	0		107.600.059.083
Süs Bitkileri ve Mamulleri		0	0		20.040.022.000
Toplam	84	101.105.374	572.710.950.000	%0,0177	17.553.591.763.000

Kaynak: Kıbrıs Türk Sanayi Odası, TİM

Tablo 3'de KKTC'nin ve Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin 2020 yılında TİM sektörel sınıflamasına göre sektörel ihracatı ve bu sektörlerdeki ihraç edilen ürün sayıları görülmektedir. Aynı ada üzerinde bulunulması nedeni ile KKTC'nin Güney Kıbrıs'ın ihracatının kuvvetli olduğu sektörleri analiz etmesinde ve bu sektörlerden yatırımı mümkün olan sektörlerin tespitinde fayda görülmektedir.

Yukarıda da belirtildiği üzere KKTC, 2020 yılında en çok ihracatı 9 üründe 48,7 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirdiği "Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller" sektöründe yapmıştır. Bu sektörde küresel talep 48,3 milyar dolar olurken KKTC'nin bu sektördeki küresel pazar payı ise %0,1 olmuştur. Bahsi geçen sektörde Güney Kıbrıs ise, 62 üründe 355,2 milyon dolarlık ürün ihracatı gerçekleştirmiştir.

Güney Kıbrıs, 2020 yılında 1.700 farklı üründe (bazı ürünler birden çok sektörde yer almaktadır, toplam 1.542 farklı ürün ihracatı söz konusudur) toplam 3,14 milyar dolarlık ürün ihracatı gerçekleştirmiştir. Güney Kıbrıs, 2020 yılında en çok ihracatı 235 üründe (6'lı GTİP kod) 995,1 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirdiği "Kimyevi Maddeler ve Mamulleri" sektöründe yapmıştır. Bu sektörde küresel talep 4,05 trilyon dolar olurken, bahsi geçen sektörde KKTC ise, 10 üründe 877,8 bin dolarlık ürün ihracatı gerçekleştirmiştir. Güney Kıbrıs, 2020 yılında en çok ikinci sırada ihracatı 16 üründe (6'lı GTİP kod) 966,1 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirdiği "Gemi, Yat ve Hizmetleri" sektöründe yapmıştır. Bu sektörde küresel talep 81 milyar dolar olurken, bahsi geçen sektörde KKTC ise, üründe 13.252 dolarlık ürün ihracatı gerçekleştirmiştir.

Tablo 3. KKTC ve Güney Kıbrıs ihracatının sektörel dağılımı

Sektör	İhraç edilen ürün sayısı (2020)	KKTC ihracatı (2020, \$)	KKTC'nin ihraç ettiği ürünlerde küresel ithalat (2020, \$)	KKTC pazar payı (%)	Küresel toplam ithalat (2020, \$)	Güney Kıbrıs ihraç edilen ürün sayısı (2020)	Güney Kıbrıs ihracatı (2020, 1.000 \$)
Otomotiv Endüstrisi	1	2.525	559.545.562	%0,0005	1.688.257.398.516	75	60.279
Hazırgiyim ve Konfeksiyon	1	333.814	7.203.684.000	%0,0046	521.559.191.438	201	15.402
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	10	877.801	140.745.633.140	%0,0006	4.050.239.950.095	235	995.139
Çelik	1	3.532.701	981.443.000	%0,3599	473.227.355.871	35	37.066
Elektrik Elektronik	3	5.960	62.591.772.938	%0,0000	3.911.618.966.087	247	152.067
Demir ve Demir Dışı Metaller	5	3.130.955	34.972.344.000	%0,0090	624.979.276.393	80	43.088
Tekstil ve Hammaddeleri	2	14.032	2.698.144.233	%0,0005	206.188.871.380	33	741
Makine ve Aksamları		0	0		897.596.245.707	143	42.471
Mücevher		0	0		702.797.352.083	24	22.723
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	11	9.018.158	76.412.309.841	%0,0118	720.104.144.000	66	37.114
Mobilya, Kağıt ve Orman Ürünleri	3	548.824	88.206.184.000	%0,0006	517.391.169.672	92	15.459
Madencilik Ürünleri	1	1.068.744	1.141.907.000	%0,0936	466.233.797.037	16	19.463
İklimlendirme Sanayii	2	60.016	4.201.993.360	%0,0014	422.548.402.451	54	24.554
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	3	34.183	11.325.312.000	%0,0003	210.485.788.570	43	10.476
Bilinmeyen/Gizli Ürünler		0	0	#SAYI/0!	443.216.049.000	1	108.442
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	9	48.677.735	48.332.708.000	%0,1007	427.985.706.000	62	355.233
Yaş Meyve ve Sebze	7	28.720.748	18.300.305.000	%0,1569	161.399.235.888	34	59.486
Halı		0	0	#SAYI/0!	13.212.928.000	4	15
Savunma ve Havacılık Sanayii	3	2.812.337	2.448.122.767	%0,1149	392.924.062.816	79	44.563
Fındık ve Mamulleri	1	8.995	2.088.875.217	%0,0004	9.657.634.896	2	2.714
Deri ve Deri Mamulleri	3	522.182	1.039.942.000	%0,0502	208.509.708.663	46	14.107
Meyve Sebze Mamulleri	10	389.859	34.454.566.569	%0,0011	191.216.317.987	56	68.834
Kuru Meyve ve Mamulleri	1	232.500	2.351.266.000	%0,0099	30.594.612.037	16	3.911
Tütün	3	1.069.573	23.966.666.000	%0,0045	42.106.932.000	4	32.988
Gemi, Yat ve Hizmetleri	1	13.252	1.941.362.000	%0,0007	81.038.916.941	16	966.063
Zeytin ve Zeytinyağı	3	30.482	6.746.863.373	%0,0005	10.861.668.389	8	726
Diğer Sanayi Ürünleri		0	0		107.600.059.083	22	3.901
Süs Bitkileri ve Mamulleri		0	0		20.040.022.000	6	45
Toplam	84	101.105.374	572.710.950.000	%0,0177	17.553.591.763.000	1.700	3.137.070

Kaynak: Kıbrıs Türk Sanayi Odası, TİM, TradeMap

Tablo 4'de KKTC'nin yıllara göre ihracatı ve bu ihracatta Türkiye'nin payı görülmektedir. KKTC'nin ihracatı yıllar içerisinde genelde artış eğilimi gösterse de son yıllar da inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. KKTC ihracatı 1982 yılında 38,6 milyon dolar iken 2014 yılında en yüksek seviyesine çıkmış ve ihracat 133 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. İhracat 2018 yılında 100,9 milyon dolar iken, 2019 yılında %18,2 düşüşle 82,2 milyon dolara gerilemiştir. 2020 yılında ise ihracat KKTC Ticaret Dairesi verilerine göre 101,1 milyon dolar, Kıbrıs Türk Ticaret Odası verilerine göre ödemeler dengesi hesabında 106,4 milyon dolar 94,4 olmuştur. 2020 yılında 2019 yılına göre ihracatta pandemiye rağmen %96 artış görülmüştür. KKTC ihracatının küresel ihracat içindeki payı 2020 yılında %0,018 olmuştur.

Türkiye'ye yapılan ihracatın toplam ihracat içindeki payı da buna benzer bir seyir izlemiş ve 1982 yılında %18,8 olan pay 2016 yılında %62,5 ile en yüksek seviyesine ulaşmış 2019 yılında ise %52,2 olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılında ise Türkiye'ye yapılan ihracatın payı %46,5'e gerilemiştir. Bu dönemde 2019 yılının aynı dönemine göre ihracatın artması ile birlikte Türkiye'ye yapılan ihracatın payının azalması üçüncü ülkelere yapılan ihracatın artması anlamını taşımaktadır. Bu da ihracat pazar çeşitlemesi anlamında KKTC için olumlu bir gelişmedir. KKTC, 2010-2019 döneminde ihracata konu olan farklı ürün sayısı 250 olup, 2010-2020 döneminde bu sayı 268'e yükselmiştir. Bu da pandemi döneminde ihraç edilen ürünlere 18 ürünün daha eklendiğini göstermektedir. 2010 yılında 70 (farklı 6'lı GTİP kodlu ürün, 80 10'lu GTİP kodlu ürün) farklı ürün ihraç ederken ürün başına ortalama ihracat yaklaşık 1,3 milyon dolar olmuştur. KKTC, 2019 yılında ise toplam 76 üründe (farklı 6'lı GTİP kodlu ürün, 88 10'lu GTİP kodlu ürün) 82,5 milyon dolarlık ihracat yaparken ürün başına ihracat 1,1 milyon dolar olmuştur. 2020 yılında ihraç edilen toplam 77 üründe (farklı 6'lı GTİP kodlu ürün, 87 10'lu GTİP kodlu ürün) 101,1 milyon dolarlık (Ticaret Dairesi verisi) ihracat yaparken ürün başına ihracat 1,3 milyon dolara yükselmiştir.

Tablo 4. KKTC'nin Yıllara Göre İhracatı ve Türkiye'ye Yapılan İhracatın Payı

YILLAR	TOPLAM İHRACAT	TÜRKİYE'YE YAPILAN İHRACATIN PAYI	YILLAR	TOPLAM İHRACAT	TÜRKİYE'YE YAPILAN İHRACATIN PAYI
1982	38.570.328	%18,8	2002	45.373.470	%40,4
1983	42.092.794	%16,4	2003	50.622.021	%45,2
1984	38.999.053	%21,4	2004	61.535.677	%46,6
1985	46.810.079	%11,8	2005	66.615.822	%51,3
1986	52.328.296	%15,4	2006	64.867.547	%47,6
1987	54.399.520	%14,2	2007	83.684.813	%58,4
1988	51.874.770	%12,1	2008	83.664.138	%49,9
1989	54.201.130	%17,5	2009	71.063.766	%54,2
1990	59.378.570	%12,1	2010	96.419.909	%46,4
1991	54.440.650	%13,2	2011	119.896.086	%51,2
1992	54.280.452	%15,6	2012	116.267.128	%48,9
1993	53.965.713	%21,9	2013	120.681.239	%52,2
1994	52.879.109	%19,7	2014	133.985.090	%58,5
1995	66.929.405	%30,5	2015	118.078.798	%56,1
1996	70.320.666	%48,3	2016	105.487.908	%62,5
1997	57.650.519	%43,5	2017	105.615.988	%60,4
1998	53.333.915	%50,7	2018	100.851.900	%51,7
1999	52.272.020	%53,3	2019	82.465.379	%52,3
2000	50.331.996	%37,1	2020	106.400.000	%46,5
2001	34.575.005	%36,9			

Kaynak: Kıbrıs Türk Sanayi Odası, KKTC Merkez Bankası, KKTC Ekonomi ve Enerji Bakanlığı Ticaret Dairesi, Kıbrıs Türk Ticaret Odası

Tablo 5'de KKTC'nin 2020 yılında ürünlere göre ihracatı görülmektedir. KKTC, 2020 yılında en çok ihracatı yaklaşık 36,7 milyon dolar ile "Hellim" ürününde yaparken, bu üründe yapılan ihracat bir önceki yıla göre %11,8 artmış ve toplam ihracatın %36,5'ini oluşturmaktadır. KKTC ihracatında 2020 yılında yaklaşık 36,7 milyon dolarlık "Hellim" ihracatının 11,2 milyon dolarlık kısmı Kuveyt'e, 10,5 milyon dolarlık kısmı Türkiye'ye ve 8,2 milyon dolarlık kısmı Suudi Arabistan'a yapılmıştır.

İkinci sırada en çok ihracat 10,5 milyon dolar ile "I.SINIF MANDALİNA" ürününde gerçekleşirken, bu üründe yapılan ihracat bir önceki yıla göre %42,5 artmış ve toplam ihracatın %10,4'ünü oluşturmaktadır. KKTC ihracatında 2020 yılında yaklaşık 10,5 milyon dolarlık "I.SINIF MANDALİNA" ihracatının 6,1 milyon dolarlık kısmı Rusya'ya, 3,6 milyon dolarlık kısmı Türkiye'ye ve 531,8 bin dolarlık kısmı Irak'a yapılmıştır. Üçüncü sırada en çok ihracat 7,5 milyon dolar ile "I.SINIF VALENSİYA PORTOKAL" ürününde gerçekleşirken, bu üründe yapılan ihracat bir önceki yıla göre %20,8 azalmış ve toplam ihracatın %7,4'ünü oluşturmaktadır. KKTC ihracatında 2020 yılında yaklaşık 7,5 milyon dolarlık "I.SINIF VALENSİYA PORTOKAL" ihracatının 5,5 milyon dolarlık kısmı Türkiye'ye, 819,3 bin dolarlık kısmı Rusya'ya ve 584,4 bin dolarlık kısmı Hollanda'ya yapılmıştır. İlk üç üründe yapılan ihracat toplam ihracatın %5231'ünü oluştururken, ilk beş üründe yapılan ihracat ise toplam ihracatın %62,7'sini oluşturmaktadır. Bu da KKTC'nin ihracatta ürün yoğunlaşması yaşadığını göstermektedir. Bu ise ülke ihracatı için risk oluşturmaktadır. İhracatının yülünün belli başlı ürünlerden alınıp birçok ürüne dağıtılmasında fayda görülmektedir.

Tablo 5. Ürünlere Göre KKTC İhracatı (2020, \$)

Sıra	8'li Ürün GTİP Kodu	Ürün açıklaması	İhracat (\$)	%
1	0406.90.50.00	HELLİM	36.869.097	36,47%
2	0805.20.10.00	I.SINIF MANDALİNA	10.477.057	10,36%
3	0805.10.15.00	I.SINIF VALENSİYA PORTOKAL	7.507.496	7,43%
4	0805.20.10.11	MANDALİNA (İŞLENMEMİŞ)	4.856.370	4,80%
5	0805.10.15.11	VALENSİYA PORTAKAL (İŞLENMEMİŞ)	3.656.276	3,62%
6	7204.10.00.00	DEMİR DÖKÜNTÜ VE HURDALARI	3.532.701	3,49%
7	0402.10.11.00	KREMA	2.992.692	2,96%
8	1003.00.90.11	ARPA	2.859.845	2,83%
9	0207.11.10.00	PİLİÇ ETLERİ	2.721.913	2,69%
10	2106.10.00.00	KONSANTRE(MEŞRUBAT İMALATI İÇİN)	2.295.214	2,27%
11	1001.10.10.00	TOHUMLUK BUĞDAY	2.004.377	1,98%
12	0406.20.00.00	KAŞAR PEYNİRİ	1.988.020	1,97%
13	7602.00.00.00	ALEMİNYUM DÖKÜNTÜ VE HURDALAR	1.806.542	1,79%
14	3602.00.00.00	PATLAYICI MADDELER	1.665.010	1,65%
15	0406.10.10.10	NOR	1.538.539	1,52%
16	9306.00.00.00	FİŞENKLER	1.147.311	1,13%
17	6802.21.00.00	MERMER (İŞLENMİŞ)	1.068.744	1,06%
18	0407.00.00.00	YUMURTA (DAMIZLIK)	965.592	0,96%
19	0406.10.00.00	PEYNİR VE LOR	904.951	0,90%
20	0709.10.00.00	ENGİNAR	722.291	0,71%
21	1212.10.10.00	KEÇİ BOYNUZU (ÇEKİRDEK)	661.323	0,65%
22	2401.10.00.00	TÜTÜN (İŞLENMEMİŞ)	601.410	0,59%
23	7404.00.00.00	BAKIR DÖKÜNTÜ VE HURDALARI	579.144	0,57%
24	1212.10.10.12	KEÇİ BOYNUZU (ÖĞÜTÜLMÜŞ)	574.457	0,57%
25	4707.00.00.00	KAĞIT HURDALARI	537.207	0,53%
		DİĞER ÜRÜNLER	6.571.794	6,50%
		TOPLAM İHRACAT	101.105.374	100,00%

Kaynak: Kıbrıs Türk Sanayi Odası

Tablo 6’da KKTC’nin 2018, 2019 ve 2020 yıllarında ihraç ettiği ürün ve ürün grupları görülmektedir. Her üç yılda da en çok ihracat süt ürünlerinde gerçekleşirken bu ürünlerde 2018 yılında 43,6 milyon dolarlık, 2019 yılında 39,2 milyon dolarlık, 2020 yılında da 44,3 milyon dolarlık ihracat gerçekleşmiştir. 2018, 2019 ve 2020 yılları ihracat rakamları karşılaştırıldığında, 2019 yılında süt ürünleri ihracatında %10’luk bir düşüş görülürken, 2020 yılında ise pandemiye rağmen %12,9’luk bir artış görülmüştür. İkinci sırada narenciye grubu yer alırken bu ürünlerde 2018 yılında 18,2 milyon dolar olan ihracat 2019 yılında %5,2 artarak 19,3 milyon dolara, 2020 yılında ise 2019 yılına göre %42,2 artarak 27,4 milyon dolara yükselmiştir. Bu iki sektörü 2018 yılındaki 6,7 milyon dolarlık, 2019 yılındaki 5,4 milyon dolarlık ihracat ve 2020 yılındaki 6,45 milyon dolarlık ihracat ile “Hurdalar” ürün grubu oluşturmaktadır. Bu ürünlerde ihracat 2018 yılına göre 2019 yılında %19,2 azalış gösterirken 2020 yılında ise 2019 yılına göre %19,5’lik bir artış göstermiştir.

Tablo 6. KKTC İhracatı (2018,2019, 2020 \$)

Malın Cinsi ve birimi	2018 Yılı	2019 Yılı	2020* Yılı	Değişim Oranı (2018-2019, %)	Değişim Oranı (2019-2020, %)
Süt Ürünleri (Kg)	43.583.403	39.218.797	44.293.300	-10,0	12,9
Narenciye (Kg)	18.328.818	19.278.032	27.411.969	5,2	42,2
Hurdalar (Kg)	6.677.846	5.397.541	6.447.919	-19,2	19,5
Arpa	0	0	2.859.845		
Piliç Eti (Kg)	2.235.813	2.435.662	2.721.913	8,9	11,8
Konsantre (Kg)	3.182.185	1.618.782	2.295.214	-49,1	41,8
Sebzeler (Kg)	921.089	615.884	729.396	-33,1	18,4
Keçi Boynuzu (Çekirdek) (Kg)	434.340	776.428	661.323	78,8	-14,8
Keçi Boynuzu (Öğütülmüş) (Kg)	385.056	184.854	574.457	-52,0	210,8
Keçi Boynuzu (Bütün) (Kg)	10.354	74.499	239.025	619,5	220,8
Keçi Boynuzu (Toz) (Kg)	801	56.886	0	7.001,9	-100,0
Hurda Kağıt (Kg)	481.495	590.348	537.207	22,6	-9,0
Patates (Kg)	160.279	89.740	463.916	-44,0	417,0
Deriler (Ad)	688.627	606.874	473.236	-11,9	-22,0
Yumurta (Ad)	352.242	646.500	475.432	83,5	-26,5
Sigaralar (Ad)	0	37.600	432.721		1.050,9
Tütün (Kg)	353.236	525.209	601.410	48,7	14,5
Konfeksiyon	2.570.902	1.081.593	333.814	-57,9	-69,1
Rakı (Lt)	9.002.911	682.074	198.416	-92,4	-70,9
Antep Fıstığı (kg)	0	0	232.500		
Narenciye Esans Yağı (Kg)	338.577	132.300	129.060	-60,9	-2,4
İlaçlar	43.605	90.057	112.471	106,5	24,9
Zeytin Yağı (Lt)	4.159	7.236	26.838	74,0	270,9
Likör (Lt)		21.823	11.555		-47,1
Yün Yapağı (Kg)	29.851	21.048	6.212	-29,5	-70,5
Ara Toplam	89.785.589	74.189.767	92.269.149	-17,4	24,4
Diğerleri	5.603.830	8.275.612	8.836.225	47,7	6,8
Genel Toplam	95.389.419	82.465.379	101.105.374	-13,5	22,6

Kaynak: Kıbrıs Türk Ticaret Odası, <https://www.ktto.net/ekonomik-gostergeler-ve-veriler/> *Güney Kıbrıs’a yapılan ihracat hariç

Tablo 7’de KKTC’nin 2010-2020 döneminde ihracat yapılan yıl sayısına göre ihraç ettiği ürün sayıları görülmektedir. KKTC bu on bir yıllık dönemde yukarıda da bahsedildiği üzere toplamda 268 farklı 6’lı GTİP kodlu üründe ihracat gerçekleştirmiştir. KKTC, 26 üründe on bir yıl boyunca ihracat gerçekleştirirken, 10 üründe on yıl, 7 üründe dokuz yıl, 9 üründe sekiz yıl, 7 üründe yedi yıl, 6 üründe altı yıl, 7 üründe beş yıl, 11 üründe dört yıl, 23 üründe 3 yıl, 49 üründe iki yıl ve 113 üründe de sadece bir yıl ihracat gerçekleştirmiştir.

Tablo 7. KKTC'nin 2010-2020 Döneminde İhracat Yapılan Yıl Sayısına Göre İhraç Edilen Ürün Sayısı

Ürün Sayısı	İhracat yapılan yıl sayısı (2010-2020)
26	11
10	10
7	9
9	8
7	7
6	6
7	5
11	4
23	3
49	2
113	1

Kaynak: Kıbrıs Türk Sanayi Odası

Tablo 8'de KKTC'nin 2020 yılında ihracat yaptığı ülkeler ve bu ülkelere ihraç edilen ürün sayıları görülmektedir. KKTC, 2020 yılında en çok ihracatı Türkiye'ye yaparken 50 farklı üründe 49,5 milyon dolarlık ihracat yapmış, ürün başına ortalama ihracat 990 bin dolar olmuştur. KKTC, 2020 yılında ikinci sırada en çok ihracatı Kuveyt'e yaparken 2 farklı üründe 11,2 milyon dolarlık ihracat yapmış, ürün başına ortalama ihracat 5,6 milyon dolar olmuştur. KKTC, 2020 yılında üçüncü sırada en çok ihracatı Rusya'ya yaparken 4 farklı üründe 9,75 milyon dolarlık ihracat yapmış, ürün başına ortalama ihracat 2,44 milyon dolar olmuştur. Ürün başına ortalama ihracat en çok 5,6 milyon dolar tutarında 2 ürünün ("Peynir ve Lor/ Taze peynirler (olgunlaştırılmamış veya preslenmemiş) (peynir altı suyundan yapılmış peynirler dahil) ve pıhtılaştırılmış ürünler" ile "Hellim/Diğer peynirler") ihraç edildiği Kuveyt ile aynı ürünlerin ihraç edildiği ve ürün başına ihracatın 4,1 milyon dolar olduğu Suudi Arabistan olmuştur. KKTC'nin en çok ihracat yaptığı ilk 5 ülkeye yapılan ihracat toplam ihracatın %82,1'ini oluşturmaktadır. Bu da KKTC'nin ihracatta üründe olduğu gibi pazarda da yoğunlaşma yaşadığını ve ihracatın belli başlı birkaç ülkede yoğunlaştığını göstermektedir.

Tablo 8. KKTC'nin İhracat Yaptığı Ülkeler ve Bu Ülkelere İhraç Edilen Ürün Sayısı (2020)

Ülke	İhraç edilen ürün sayısı	İhracat (\$)	Ülkeye yapılan ihracatın payı (%)	İhraç edilen ürün başına ihracat (\$)
TÜRKİYE	50	49.500.656	%48,96	990.013
KUVEYT	2	11.233.258	%11,11	5.616.629
RUSYA	4	9.746.217	%9,64	2.436.554
SUUDİ ARABİSTAN	2	8.190.008	%8,10	4.095.004
IRAK	7	4.368.558	%4,32	624.080
ABD	5	3.974.977	%3,93	794.995
BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	4	3.757.589	%3,72	939.397
SERBEST LİMAN	6	2.529.965	%2,50	421.661
ÜRDÜN	3	1.515.978	%1,50	505.326
AVUSTRALYA	2	712.288	%0,70	356.144
İRAN	2	708.465	%0,70	354.232
HOLLANDA	1	584.392	%0,58	584.392
İNGİLTERE	17	557.407	%0,55	32.789
BAHREYN	4	440.052	%0,44	110.013
UMMAN	1	407.144	%0,40	407.144
TÜRKMENİSTAN	2	328.443	%0,32	164.221
İSRAİL	1	310.000	%0,31	310.000
ALMANYA	3	225.909	%0,22	75.303
BELÇİKA	1	190.370	%0,19	190.370
LİBYA	2	181.412	%0,18	90.706
DİĞER ÜLKELER	35	1.642.286	%1,62	46.922
TOPLAM İHRACAT	154	101.105.374	100,00%	656.528

Kaynak: Kıbrıs Türk Sanayi Odası

Tablo 9'da KKTC'nin yıllara ve ülke gruplarına göre ihracatı görülmektedir. KKTC en çok ihracatı Türkiye'ye yaparken Türkiye dışında üçüncü ülke grupları arasında en çok ihracatı Orta Doğu ülkelerine gerçekleştirmektedir. AB ülkelerine yapılan ihracat inişli çıkışlı bir seyir izlemekte olup, 2019 yılına kadar yüksek seyir izlerken 2019 ve 2020 yılında düşüş göstermiştir. AB bölgesine 2018 yılında 10,4 milyon dolarlık ihracat yapılırken, 2019 yılında ise ihracat azalmış ve 2,13 milyon dolara düşmüş, 2020 yılında da ihracat yine düşük seviyede olmuş ve 2,04 milyon dolarlık ihracat yapılmıştır.

Yukarıda da belirtildiği üzere, KKTC Kıbrıs Türk Ticaret Odası verilerine göre 2020 yılında Türkiye'ye yapılan 106,4 milyon dolarlık ihracat, toplam ihracatın %46,5'ini oluştururken, bir önceki yıla göre ise ihracat %29 artış göstermiştir. AB ülkelerine yapılan ihracat toplam ihracatın %1,9'unu oluştururken, bir önceki yıla göre ise ihracat %4 azalış göstermiştir. AB dışındaki diğer Avrupa ülkelerine yapılan ihracat toplam ihracatın %9,8'ini oluştururken, bir önceki yılın aynı dönemine göre ise ihracat %367 artış göstermiştir. Orta Doğu ülkelerine yapılan ihracat toplam ihracatın %29,7'sini oluştururken, bir önceki yılın aynı dönemine göre ise ihracat %3,5 artış göstermiştir.

Tablo 9. KKTC'nin Yıllara ve Ülke Gruplarına Göre İhracatı (2016-2020, \$)

YILLAR	TÜRKİYE	AB ÜLKELERİ	DİĞER AVRUPA ÜLKELERİ	ORTA DOĞU ÜLKELERİ	DİĞER ÜLKELER	TOPLAM İHRACAT
2016	65.926.161,7	10.664.066,0	707.284,0	23.983.472,0	4.206.924,3	105.487.908,0
2017	63.818.406,0	8.362.779,0	1.681.343,0	22.247.673,0	9.505.787,0	105.615.988,0
2018	52.127.770,0	10.376.400,0	2.536.815,0	26.110.465,0	9.700.495,0	100.851.945,0
2019	43.160.123,0	2.129.943,0	2.236.897,0	30.490.266,0	4.448.151,0	82.465.380,0
2020	49.500.656,0	2.041.116,0	10.440.836,0	31.554.011,0	12.863.381,0	106.400.000,0

Kaynak: Kıbrıs Türk Ticaret Odası, <https://www.ktto.net/ekonomik-gostergeler-ve-veriler/>

Tablo 10'da KKTC'nin Yeşil Hat Tüzüğü kapsamında Güney Kıbrıs'a yaptığı ihracatın yıllara göre seyri görülmektedir. KKTC, 2004 yılında Güney Kıbrıs'a 585,1 bin dolarlık ihracat yaparken, 2019 yılında ihracat 6 milyon dolara yükselmiş, 2020 yılında da 5,3 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. En yüksek ihracatın 10,5 milyon dolar ile 2008 yılında yapıldığı tespit edilmiştir. Güney Kıbrıs'a yapılan ihracatın son yıllarda 4-6 milyon dolar aralığında gerçekleştiği görülmektedir.

Güney Kıbrıs'a 2020 yılında en çok ihracatı yapılan ürünler incelendiğinde, "PLASTİK MUTFAK EŞYALARI" ürün grubunda 549,5 bin dolarlık ihracat, "MERMER (İŞLENMİŞ)" ürün grubunda 511,4 bin dolarlık ihracat, "BALIKLAR TAZE VE SOĞUTULMUŞ" ürün grubunda 510,4 bin dolarlık ihracat, "MOBİLYALAR" ürün grubunda 331,6 bin dolarlık ihracat, "NAYLON ÇANTALAR" ürün grubunda ise 308,8 bin dolarlık ihracatın gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 10. Yeşil Hat Tüzüğü Kapsamındaki Satış İstatistikleri (enerji hariç)

Yıl	Güney Kıbrıs'a yapılan ihracat (€, enerji hariç)	Güney Kıbrıs'a yapılan ihracat (\$, enerji hariç)
2004	470.821	585.136
2005	1.673.460	2.083.786
2006	3.228.343	4.060.493
2007	4.125.548	5.636.497
2008	7.172.116	10.516.348
2009	6.006.348	8.349.210
2010	5.923.967	7.854.678
2011	5.304.725	7.377.045
2012	4.195.321	5.393.637
2013	3.836.846	5.096.175
2014	3.648.207	4.845.641
2015	3.728.282	4.137.077
2016	4.434.097	4.901.623
2017	4.792.381	5.408.203
2018	4.582.402	5.390.861
2019	5.364.157	6.004.434
2020	4.603.640	5.272.761

Kaynak: Kıbrıs Türk Ticaret Odası, <https://www.ktto.net/wp-content/uploads/2019/03/Genel-Sat%C4%B1%C5%9F-3921.xls> Not: Enerji hariç ihracat verileri, döviz kurları TCMB'den alınmıştır.

2.2. KKTC Hizmet İhracatı

Bu bölümde KKTC ekonomisinde önemli rol üstlenen hizmet ihracatının iki önemli sektörü incelenecektir. Bu sektörler turizm ve eğitim sektörleridir.

2.2.1. Turizm

Tablo 11'de KKTC'ye ait bazı turizm göstergeleri bulunmaktadır. KKTC'ye 2016 yılında 1,58 milyon turist gelirken turizm gelirleri 714,4 milyon dolar olmuş milli gelire katkısı ise %18,7 olmuştur. KKTC'ye 2019 yılında gelen turist sayısı 1,75 milyona yükselirken turizm gelirleri ise 954,5 milyon dolar olmuş, turizm sektörünün milli gelire katkısı ise %25,4 olarak gerçekleşmiştir. Pandemi ile birlikte KKTC'ye gelen turist sayısında önemli bir düşüş görülmüş ve 307.717'si Türkiye'den olmak üzere toplam 388.837 turist giriş yapmıştır. Bu da pandemi öncesi dönemde 2020 yılında turizm gelirlerinde 1,02 milyar dolar gelir bekleyen ülkenin bütün planlarını alt üst etmiş ve gelirler 165,4 milyon dolarda kalmıştır. Turizm sektörünün milli gelire katkısı ise, 2020 yılında %5,4 olarak gerçekleşmiştir.

KKTC'ye gelen turistlerin yaklaşık %77'sini T.C. vatandaşları oluşturmaktadır. Turizm sektöründeki hareketliliğe bağlı olarak 2016 yılında 21.543 olan ülkedeki yatak sayısı da 2020 yılında 25.766'ya yükselmiştir.

Tablo 11. KKTC'de Turizm İstatistikleri

Yıl	Türkiye'den gelen turist sayısı	Diğer ülkelerden gelen turist sayısı	Toplam turist sayısı	Turizm gelirleri (milyon \$)	GSYİH (Milyon \$)	Turizm gelirleri/GSYİH
2016	1.218.232	358.841	1.577.073	714,4	3.827,2	18,7
2017	1.324.248	410.082	1.734.330	864,9	3.974,1	21,8
2018	1.359.420	400.205	1.759.625	912,4	3.794,3	24,0
2019	1.358.465	391.514	1.749.979	954,5	3.760,4	25,4
2020	307.717	81.120	388.837	165,4	3.045,1	5,4

Kaynak: Kıbrıs Türk Ticaret Odası, <https://www.ktto.net/ekonomik-gostergeler-ve-veriler/>

2.2.2. Eğitim

Tablo 12'de KKTC'de üniversitelerde eğitim gören uyruklarına göre öğrenci sayıları görülmektedir. KKTC'de 2007-2008 eğitim yılında üniversitelerde 43.489 yabancı öğrenci eğitim görürken bunların 29.191'i Türkiye'den gelen öğrenciler oluşturmaktadır. KKTC'de 2019-2020 eğitim yılında üniversitelerde eğitim gören yabancı öğrenci sayısı 104.658'e yükselmiş ve bunların 50.602'sini Türkiye'den gelen öğrenciler oluşturmaktadır. Yükseköğretim gelirlerinin milli gelire katkısı da %9'u aşmış durumdadır. Öğrencilerin yaklaşık %47'si Lefkoşe'de eğitim görürken, %21'i Girne, %17'si Gazimagusa, %11'i de Lefke, %4'ü de Güzelyurt bölgesinde eğitim görmektedir.

Tablo 12. KKTC'de Üniversitelerde Eğitim Gören Öğrenci Sayıları

Eğitim dönemi	TC	KKTC	3. ÜLKE	TOPLAM
2007-08	29.191,0	10.660,0	3.638,0	43.489,0
2008-09	33.202,0	10.646,0	4.059,0	47.907,0
2009-10	30.264,0	9.251,0	3.813,0	43.328,0
2010-11	28.435,0	9.845,0	4.981,0	43.261,0
2011-12	29.359,0	10.096,0	7.608,0	47.063,0
2012-13	31.968,0	11.833,0	11.643,0	55.444,0
2013-14	34.858,0	12.658,0	15.210,0	62.726,0
2014-15	41.694,0	13.668,0	20.127,0	75.489,0
2015-16	46.937,0	13.706,0	23.918,0	84.561,0
2016-17	52.112,0	13.573,0	27.538,0	93.223,0
2017-18	56.371,0	13.412,0	31.903,0	101.686,0
2018-19	54.966,0	12.506,0	35.472,0	102.944,0
2019-20	50.602,0	12.220,0	41.836,0	104.658,0

Kaynak: Kıbrıs Türk Ticaret Odası, <https://www.ktto.net/ekonomik-gostergeler-ve-veriler/>

2.3. KKTC ile Türkiye arasındaki dış ticaret

Tablo 13'de yıllara göre KKTC'nin Türkiye ile gerçekleşen dış ticareti, TÜİK'ten elde edilmiş Türkiye ile KKTC arasındaki ihracat ve ithalat verileri ile görülmektedir. Türkiye'nin KKTC'ye ihracatı yıllar içerisinde inişli çıkışlı bir seyir gösterse de genelde 1,2 milyar dolar ile 1,3 milyar dolar arasında gerçekleşmiştir. KKTC'ye Türkiye tarafından yapılan ihracatın payı en yüksek %0,75 ile 2014 yılında gerçekleşirken, en düşük değer ise %0,51 ile 2020 yılında, %0,55 ile 2021 yılında gerçekleşmiştir. Pandemi döneminde KKTC'ye yapılan ihracat 859,9 milyon dolar olurken, 2021 yılında (Ocak-Kasım) ise 1,11 milyar dolara yükselmiştir.

Türkiye'nin KKTC'den ithalatı ise genelde 90-115 milyon dolar aralığında gerçekleşmiştir. Türkiye, pandemi döneminde KKTC'den 80,1 milyon dolarlık ithalat yaparken, 2021 yılında (Ocak-Kasım) ithalat 113,6 milyon dolara yükselmiştir. KKTC'den yapılan ithalatın toplam ithalat içindeki payı ise 2010 yılında %0,04 iken 2021 yılında %0,05'e yükselmiştir.

Tablo 13. Yıllara göre KKTC ile Türkiye arasındaki dış ticaret

Yıl	Türkiye toplam ihracatı (1.000 \$)	KKTC'ye yapılan ihracat (1.000 \$)	KKTC'ye yapılan ihracatın payı (%)	Türkiye toplam ithalatı (1.000 \$)	KKTC'den yapılan ithalat (1.000 \$)	KKTC'den yapılan ithalatın payı (%)
2013	161.480.915	1.180.485	%0,73	260.822.803	92.682	%0,04
2014	166.504.862	1.240.552	%0,75	251.142.429	109.172	%0,04
2015	150.982.114	1.058.425	%0,70	213.619.211	93.983	%0,04
2016	149.246.999	941.980	%0,63	202.189.242	89.249	%0,04
2017	164.494.619	1.128.732	%0,69	238.715.128	92.199	%0,04
2018	177.168.756	1.249.559	%0,71	231.152.483	89.416	%0,04
2019	180.832.722	1.298.165	%0,72	210.345.203	62.465	%0,03
2020	169.637.755	859.850	%0,51	219.516.807	80.082	%0,04
2021*	203.093.538	1.108.526	%0,55	242.443.290	113.562	%0,05

Kaynak: TÜİK, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dis-Ticaret-Istatistikleri-Kasim-2021-37423>

3. KKTC İhraç Ürünlerinin RCA Analizi

Açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük endeksi (RCA), bir ülkenin ürün/ürün grubu/sektörlerde gerçekleştirdiği ihracatın küresel ihracat ile karşılaştırılmasına dayanmaktadır. Ülkenin ürünündeki ihracatının ürünün küresel ihracatından aldığı payın ülkenin toplam ihracatının toplam küresel ihracattan aldığı paya eşit veya paydan büyük olmasını ifade etmektedir. Endeks günümüzde dış ticaretle ilgili çalışmalar yapan birçok uluslararası kuruluş tarafından da kullanılmaktadır.

Endeks değer aralığı 0 ile $+\infty$ arasında olup, istenirse normalize formülü ile -1 ile +1 aralığındaki değerlere dönüştürülebilir.

3.1. RCA Analizi

Tablo 14'de KKTC'nin yıllara göre ihraç ettiği ürün sayısı (6'lı GTİP kod) ve bu ürünler içindeki rekabetçi ürün sayısı görülmektedir. KKTC, 2010 yılında 69 farklı ürün ihraç ederken bu ürünlerin 54 tanesi uluslararası piyasalarda rekabetçi ürün özelliğine sahip olmuştur. Rekabetçi ürünlerin toplam ihraç ürünleri içindeki payı %78,3 olmuştur. KKTC, 2019 yılında 74 farklı ürün ihraç ederken bu ürünlerin 52 tanesi uluslararası piyasalarda rekabetçi ürün özelliğine sahip olmuştur. Rekabetçi ürünlerin toplam ihraç ürünleri içindeki payı %70,3 olmuştur. KKTC, 2020 yılında 77 farklı ürün ihraç ederken bu ürünlerin 24 tanesi uluslararası piyasalarda rekabetçi ürün özelliğine sahip olmuştur. Rekabetçi ürünlerin toplam ihraç ürünleri içindeki payı %31,2 olmuştur. KKTC'nin pandemi döneminde rekabetçi ürünlerinden ziyade küresel talep doğrultusunda diğer rekabetçi olmayan ürünlerde ağırlıklı ihracat (ürün sayısı,

ihracat rakamı değil) yaptığı görülmektedir. Buna rağmen bu 24 üründe yaklaşık 94 milyon dolarlık ihracat yapıldığı ve ihracatın büyük kısmını da bu ürünlerin oluşturduğu görülmektedir.

KKTC'nin yıllar içerisinde ihraç ettiği ürün sayı ile birlikte rekabetçi olduğu ürün sayısının da inişli çıkışlı bir seyir izlediği görülmektedir.

Tablo 14. KKTC'nin yıllara göre ihraç ettiği ürün sayısı (6'lı GTİP kod) ve bu ürünler içindeki rekabetçi ürün sayısı

Yıl	İhraç edilen ürün sayısı	İhraç edilen ürünler içinde rekabetçi ürün sayısı	İhraç edilen ürünler içinde rekabetçi ürünlerin oranı
2010	69	54	%78,3
2011	83	62	%74,7
2012	106	70	%66,0
2013	99	67	%67,7
2014	109	70	%64,2
2015	99	62	%62,6
2016	80	57	%71,3
2017	92	65	%70,7
2018	77	55	%71,4
2019	74	52	%70,3
2020	77	24	%31,2

Kaynak: Kıbrıs Türk Sanayi Odası

Tablo 15'de KKTC'nin 2020 yılında gerçekleştirdiği ihracata göre rekabet üstünlüğüne sahip olduğu 6'lı GTİP kodlu ürünler, bu ürünlerdeki küresel ihracat (arz) ile küresel ithalat (talep) görülmektedir. KKTC'nin, 2020 yılında ihraç ettiği 77 farklı 6'lı GTİP kodlu ürün içinde 24 üründe rekabet üstünlüğüne sahip olduğu görülmektedir. Tespit edilen 24 rekabetçi üründe KKTC, 2020 yılında yaklaşık 94 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirirken, bu ürünlerde küresel toplam ihracat ise 67 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. KKTC'nin bu ürünlerdeki ihracatı ülkenin toplam ihracatının %92,9'unu oluştururken, 24 üründeki küresel ihracat ise KKTC'nin ihracatına konu olan ürünlerdeki toplam ihracatın (567,7 milyar dolar) yaklaşık %12'sini'ünü oluşturmuştur. KKTC'nin bu 24 üründeki ihracatının 24 üründeki küresel ihracat içindeki payı ise %0,14 olmuştur. Bu oranın, KKTC ihracatının 2020 yılında küresel ihracat içindeki payı olan %0,018'den oldukça yüksek olduğu görülmektedir. KKTC'li ihracatçıların rekabetçi olan bu ürünlerin ihracatına yoğunlaşmalarında fayda görülmektedir.

KKTC, en yüksek RCA değerine 100190 "Buğday ve mahlut: diğer" ürünü sahip olurken, ikinci sırada '080520 "Mandarin (Tanjerin Ve Satsuma Dahil); Klemantin, Vilking Ve Benzeri Turunçgil Melezleri; Taze Veya Kurutulmuş" ürünü üçüncü sırada ise '070991 "Enginarlar (taze veya soğutulmuş)" ürünü yüksek RCA değerine sahip olmuştur. Rekabetçi ürünler içinde en düşük RCA değerine sahip olan ürün '040721 "Tavuk yumurtaları (taze) (Gallus domesticus türü); kuluçkalık olmayan, damızlık olmayan" olurken bu üründen sonra sırası ile '831000 "Adi metallere işaret levhaları, tabelalar, adres levhaları ve benzeri levhalar, rakamlar, harfler ve diğer işaretler (94.05 pozisyonundakiler hariç)" ürünü ile '330112 "Portakaldan elde edilen uçucu yağlar" ürünü rekabetçi oldukları halde düşük RCA değerine sahip olmuştur.

Tablo 15. Rekabet Üstünlüğüne Sahip Olan Ürünler (2020)

6'lı GTİP kod	KKTC ihracatı (2020, \$)	Küresel ihracat (\$)	KKTC'nin küresel ihracattaki payı (%)	RCA-KKTC	Küresel ithalat (\$)	KKTC'nin küresel ithalatta tedarik (pazar) payı (%)
'100190	2.004.377	4.724.000	%42,430	2.382,2	25.474.000	%7,8683
'080520	15.333.427	99.295.000	%15,442	867,0	257.724.000	%5,9496
'070991	722.291	53.976.000	%1,338	75,1	67.445.000	%1,0709
'121292	1.474.805	137.309.000	%1,074	60,3	47.109.000	%3,1306
'410221	207.986	64.154.000	%0,324	18,2	80.391.000	%0,2587
'360200	1.665.010	572.895.000	%0,291	16,3	989.068.000	%0,1683
'020711	2.721.913	1.023.611.000	%0,266	14,9	908.179.000	%0,2997
'080510	11.453.032	5.429.849.000	%0,211	11,8	6.046.422.000	%0,1894
'720410	3.532.701	1.719.752.000	%0,205	11,5	981.443.000	%0,3599
'040690	36.869.097	19.382.918.000	%0,190	10,7	19.956.321.000	%0,1847
'780200	529.532	445.697.000	%0,119	6,7	403.007.000	%0,1314
'410120	265.249	238.532.000	%0,111	6,2	231.156.000	%0,1147
'210610	2.295.214	2.705.766.000	%0,085	4,8	2.324.284.000	%0,0987
'680221	1.068.744	1.309.124.000	%0,082	4,6	1.141.907.000	%0,0936
'930630	1.147.311	1.436.393.000	%0,080	4,5	1.457.359.000	%0,0787
'040620	1.988.020	2.654.942.000	%0,075	4,2	2.211.192.000	%0,0899
'040711	965.592	1.468.150.000	%0,066	3,7	1.323.243.000	%0,0730
'100390	2.859.845	7.345.722.000	%0,039	2,2	6.951.044.000	%0,0411
'040210	2.992.692	8.382.121.000	%0,036	2,0	8.086.568.000	%0,0370
'240110	601.410	1.749.646.000	%0,034	1,9	2.146.367.000	%0,0280
'040610	2.443.491	7.609.556.000	%0,032	1,8	7.136.436.000	%0,0342
'330112	129.060	422.654.000	%0,031	1,7	442.774.000	%0,0291
'831000	213.787	752.819.000	%0,028	1,6	714.098.000	%0,0299
'040721	475.432	1.971.783.000	%0,024	1,4	2.023.018.000	%0,0235
Diğer ürünler	7.145.355	500.679.430.000	%0,001		506.758.921.000	%0,0014
Toplam	101.105.374	567.660.818.000	%0,018		572.710.950.000	%0,0177

Kaynak: Kıbrıs Türk Sanayi Odası ve TİM

Tablo 16'da Tablo 15'de yer alan ürünlerin açıklamaları görülmektedir.

Tablo 16. Tablo 15’de Yer Alan Ürünlerin Açıklamaları

6'lı GTİP kod	Ürün açıklaması
'100190	Buğday ve mahlut: diğer
'080520	Mandarin (Tanjerin Ve Satsuma Dahil); Klemantin,Vilking Ve Benzeri Turunçgil Melezleri; Taze Veya Kurutulmuş
'070991	Enginarlar (taze veya soğutulmuş)
'121292	Keçiboynuzu (harnup)
'410221	Koyun ve kuzuların ham pikle derileri; yünü alınmış
'360200	Müstahzar patlayıcı maddeler (silah barutu hariç)
'020711	Horoz ve tavukların parçalanmamış etleri (taze veya soğutulmuş)
'080510	Portakal (taze veya kurutulmuş)
'720410	Dökme demir döküntü ve hurdaları
'040690	Diğer peynirler
'780200	Kurşun döküntü ve hurdaları
'410120	Sığır (buffalo dahil) ve at cinsi hayvanların ham post ve derileri; yaş ağırlık =< 16kg
'210610	Protein konsantreleri ve protein bünyeli maddeler
'680221	Mermer, traverten ve su mermeri; yontulmaya veya inşaata elverişli (basitçe kesilmiş veya yontulmuş, yüzeyleri düz ve yassı olanlar)
'930630	Diğer fişekler ve bunların aksam ve parçaları
'040620	Rendelenmiş/toz haline getirilmiş her cins peynir
'040711	Tavuk yumurtaları (Gallus domesticus türü); kuluçkalık
'100390	Arpa; tohumluk olanlar HARIÇ
'040210	Süt ve krema (toz, granül veya diğer katı şekillerde); katı yağ <= % 1.5, konsantre edilmiş veya ilave şeker ya da diğer tatlandırıcı madde içerenler
'240110	Tütün (sapları koparılmamış, damarı çıkarılmamış)
'040610	Taze peynirler (olgunlaştırılmamış veya preslenmemiş) (peyniraltı suyundan yapılmış peynirler dahil) ve pıhtılaştırılmış ürünler
'330112	Portakaldan elde edilen uçucu yağlar
'831000	Adi metallere işaret levhaları, tabelalar, adres levhaları ve benzeri levhalar, rakamlar, harfler ve diğer işaretler (94.05 pozisyonundakiler hariç)
'040721	Tavuk yumurtaları (taze) (Gallus domesticus türü); kuluçkalık olmayan, damızlık olmayan

Kaynak: TÜİK

Tablo 17'de KKTC'nin 2009-2019 döneminde her yıl ihracatını gerçekleştirdiği 29 ürün ve bu ürünlerin RCA değerleri görülmektedir. Bu ürünlerden 28 tanesinin RCA değeri 1 ve üzerindedir, bir başka ifade ile KKTC son on yılda sürekli ihraç ettiği 29 ürün içinden 28 üründe uluslararası piyasalarda rekabet üstünlüğüne sahiptir. Bu da rekabetçi ürünlerin ihracatta istikrar getirdiğini göstermektedir.

Tablo 17. KKTC'nin 2010-2019 Döneminde Her Yıl İhracatını Gerçekleştirdiği 26 Ürün ve Bu Ürünlerin RCA Değerleri

6'lı GTİP Kodu	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
'020711	544,57	776,03	990,67	994,15	810,63	457,28	257,47	178,98	398,83	506,66	14,93
'040210	3,38	8,04	17,57	26,08	32,77	31,80	34,90	44,99	84,74	75,76	2,00
'040620	809,62	735,96	997,46	989,23	1326,61	1139,11	943,16	566,05	209,24	26,43	4,20
'040690	185,49	149,46	170,21	224,58	200,03	270,83	279,13	295,87	355,15	394,60	10,68
'050400	0,37	0,75	1,12	2,00	2,95	2,92	0,77	1,44	0,72	1,64	0,24
'080510	856,43	902,70	725,34	561,87	293,51	371,80	390,25	414,86	325,36	513,33	11,84
'080520	97,91	103,45	164,82	168,11	150,06	208,58	198,72	5310,91	23012,76	25943,68	867,01
'080540	182,00	208,02	159,41	178,95	119,39	79,19	62,73	97,19	68,23	23,01	0,55
'080550	32,32	3,07	48,41	37,78	32,41	28,00	19,81	31,15	29,09	14,88	0,79
'090121	1,07	0,87	1,32	1,54	1,28	1,44	2,95	5,04	8,59	11,27	0,13
'200190	2,30	2,01	2,32	1,46	0,42	0,87	0,41	0,25	1,72	2,15	0,14
'210610	397,01	350,50	490,55	357,94	450,54	198,12	315,56	120,61	282,34	158,47	4,76
'220190	14,71	35,94	73,84	89,01	52,32	40,47	57,75	57,70	33,97	32,80	0,59
'220890	482,85	512,73	526,11	564,72	454,91	440,32	484,24	543,82	365,47	28,56	0,21
'240110	20,84	25,55	8,96	19,64	17,86	39,37	17,01	7,24	35,97	68,35	1,93
'391510	9,90	13,05	22,27	19,63	25,89	17,90	16,46	21,63	43,41	31,81	0,94
'410120	20,53	44,15	55,41	48,32	76,38	96,82	199,97	186,12	177,84	228,95	6,24
'410221	329,61	376,21	478,39	284,44	359,84	326,55	421,79	457,14	536,34	664,95	18,20
'470710	1,48	0,18	0,49	2,90	4,05	9,58	15,14	21,59	20,17	40,31	0,91
'510111	3,10	2,33	2,20	4,93	3,39	2,73	2,01	2,16	1,64	1,69	0,02
'620520	67,81	49,03	45,26	48,21	36,82	29,33	29,44	35,92	45,53	22,37	0,25
'680221	52,67	42,51	90,05	93,02	116,40	54,18	52,07	60,58	123,52	72,42	4,58
'720410	287,66	653,16	467,34	507,07	511,26	284,30	560,35	463,24	405,00	320,76	11,53
'740400	11,89	6,65	8,31	5,15	12,96	3,58	2,38	2,62	5,60	8,80	0,18
'760200	21,93	20,74	18,57	6,73	11,51	10,30	13,47	17,40	24,21	24,47	0,95
'780200	20,78	48,82	222,73	36,82	174,53	125,48	54,02	141,74	188,18	243,31	6,67

Kaynak: Kıbrıs Türk Sanayi Odası ve TİM

Tablo 18'de Tablo 17'de yer alan ürünlerin açıklamaları görülmektedir.

Tablo 18. Tablo 17’de Yer Alan ürünlerin Açıklamaları

6’lı GTİP Kodu	Ürün açıklaması
'020711	Horoz ve tavukların parçalanmış etler (taze/soğutulmuş)
'040210	Süt, krema (toz, granül vs. katı yağ oranı %1, 5'ten az)
'040620	Rendelenmiş/toz haline getirilmiş her cins peynir
'040690	Diğer peynirler
'050400	Hayvan bağırsak, mesane ve midesi (taze/soğutulmuş/dondurulmuş vs.)
'080510	Portakal (taze/kurutulmuş)
'080520	Portakal (kurutulmuş)
'080540	Greyfurt ve pomelo (taze/kurutulmuş)
'080550	Limon ve tatlı limon (taze/kurutulmuş)
'090121	Kahve (kafeini alınmamış, kavrulmuş)
'200190	Diğer sebze ve meyve vs. (sirke, asetik asit/konserve edilmiş)
'210610	Protein konsantreleri ve protein bünyeli maddeler
'220190	Diğer sular (tatlandırıcı maddeler katılmamış, lezzetlendirilmemiş)
'220890	Diğer alkol ve alkollü içkiler-alkol derecesi % 80'den az, taşıyıcı edilmemiş
'240110	Tütün (saplı, damarlı)
'391510	Diğer biodizel ve bunların diğer karışımları; petrol yağı veya bitümenli minerallerden elde edilen yağ oranı < %70
'410120	Siğır (buffalo dahil) ve at cinsi hayvanların ham post ve derileri (yaş ağırlık =<16kg.)
'410221	Koyun ve kuzuların pikle derileri; yünü alınmış
'470710	Geri kazanılmış beyazlatılmamış kağıt/karton döküntü, kırıntı, hurdaları
'510111	Yapağı; kırkma
'620520	Erkek/erkek çocuk için gömlek; pamuktan
'680221	Sakal, kaş, kirpik vb. (diğer maddelerden)
'720410	Dökme demir döküntü ve hurdaları
'740400	Bakır hurda ve döküntüler
'760200	Aluminyum döküntü ve hurdaları
'780200	Kurşun döküntü ve hurdaları

Kaynak: Kıbrıs Türk Sanayi Odası, TİM ve TÜİK

Tablo 19’da KKTC’nin 2020 yılında ihraç ettiği ürünler içinde ihraç edilen ülke sayısı en yüksek olan ürünler, bu ürünlerde yapılan ihracat ve RCA değerleri görülmektedir. KKTC, 2020 yılında toplamda 43 farklı ülkeye/bölgeye 77 farklı 6’lı GTİP kodlu ürün ihraç etmiştir.

En çok ülkeye ihraç edilen ürün 36,9 milyon dolarlık ihracatın gerçekleştiği '040690 “Hellim/Diğer peynirler” ürünü olurken, bu ürün toplam 12 farklı ülkeye ihraç edilmiştir. Hellim satılan ülkelerin, Afganistan, ABD, Avustralya, Bahreyn, BAE, Katar, Kuveyt, Serbest Bölge/Liman, Suudi Arabistan, Türkiye, Umman ve Ürdün olduğu görülmektedir. Bu üründe KKTC’nin RCA değeri 10,68 olmuştur.

İkinci sırada en çok ülkeye ihraç edilen ürün 129,1 bin dolarlık ihracatın gerçekleştiği '330112 “Portakaldan elde edilen uçucu yağlar” ürünü olurken, bu ürün toplam 11 farklı ülkeye ihraç edilmiştir. Bu üründe KKTC’nin RCA değeri 1,71 olmuştur.

Üçüncü sırada en çok ülkeye ihraç edilen ürün 2,4 milyon dolarlık ihracatın gerçekleştiği '040610 “Taze peynirler (olgunlaştırılmamış veya preslenmemiş) (peyniraltı suyundan yapılmış peynirler dahil) ve pıhtılaştırılmış ürünler” ürünü olurken, bu ürün toplam 8 farklı ülkeye ihraç edilmiştir. Bu üründe KKTC’nin RCA değeri 1,80 olmuştur.

Tabloda yer alan ürünler içinde '070190 “Patates; diğerleri (taze/soğutulmuş)”, '050400 “Hayvan bağırsakları, mesaneleri ve mideleri (taze/soğutulmuş/dondurulmuş/tuzlanmış/salamura/kurutulmuş veya tütsülenmiş)”, '080550 “Limon ve tatlı limon (taze veya kurutulmuş)” ve '320910 “Esası akrilik ve

vinil polimer olan sulu ortamda dağılan ve çözülen boya ve vernikler” ürünlerinin rekabet endeks değerinin 1’den düşük olduğu (rekabetçi olmadığı) görülmektedir.

Tablo 19. İhraç edilen ülke sayısı en yüksek olan ürünler ve RCA değerleri (2020)

6'lı GTİP kod	Ürün açıklaması	İhraç edilen ülke sayısı	KKTC ihracatı (2020, \$)	KKTC-RCA değeri
'040690	Diğer peynirler	12	36.869.097	10,68
'330112	Portakaldan elde edilen uçucu yağlar	11	129.060	1,71
'040610	Taze peynirler (olgunlaştırılmamış veya preslenmemiş) (peyniraltı suyundan yapılmış peynirler dahil) ve pıhtılaştırılmış ürünler	8	2.443.491	1,80
'020711	Horoz ve tavukların parçalanmamış etleri (taze veya soğutulmuş)	7	2.721.913	14,93
'070190	Patates; diğerleri (taze/soğutulmuş)	6	463.916	0,79
'080520	Mandarin (Tanjerin Ve Satsuma Dahil); Klemantin, Vilking Ve Benzeri Turuncgil Melezleri; Taze Veya Kurutulmuş	5	15.333.427	867,01
'040721	Tavuk yumurtaları (taze) (Gallus domesticus türü); kuluçkalık olmayan, damızlık olmayan	4	475.432	1,35
'240110	Tütün (sapları koparılmamış, damarı çıkarılmamış)	4	601.410	1,93
'240220	Tütün içeren sigaralar	4	432.721	0,14
'930630	Diğer fişekler ve bunların aksam ve parçaları	4	1.147.311	4,48
'050400	Hayvan bağırsakları, mesaneleri ve mideleri (taze/soğutulmuş/dondurulmuş/tuzlanmış/salamura/kurutulmuş veya tütsülenmiş)	3	205.711	0,24
'080550	Limon ve tatlı limon (taze veya kurutulmuş)	3	536.384	0,79
'210610	Protein konsantreleri ve protein bünyeli maddeler	3	2.295.214	4,76
'320910	Esası akrilik ve vinil polimer olan sulu ortamda dağılan ve çözülen boya ve vernikler	3	432.601	0,65
'360200	Müstahzar patlayıcı maddeler (silah barutu hariç)	3	1.665.010	16,32
'680221	Mermer, traverten ve su mermeri; yontulmaya veya inşaata elverişli (basitçe kesilmiş veya yontulmuş, yüzeyleri düz ve yassı olanlar)	3	1.068.744	4,58

Kaynak: Kıbrıs Türk Sanayi Odası, TİM ve TÜİK

3.2. Rekabet Üstünlüğüne Sahip Olunan Ürünlerde Hedef Pazar Önerileri

Tablo 20’de KKTC'nin RCA değerinin en yüksek olduğu ilk 10 ürün, KKTC'nin en çok ihracat gerçekleştirdiği ilk 10 ürün ve KKTC'nin ihracatına konu olan ürünler içinde en çok küresel ithalat yapılan (yüksek talep) ilk 10 ürün görülmektedir. Toplamda 23 farklı ürün olduğu görülmektedir (22 ürün 6’lı GTİP kodda sadece 9403 4’lü GTİP koddadır).

Tablo 20. KKTC'nin En Rekabetçi Olduğu, En Çok İhracat Yaptığı ve En Çok Küresel İthalatı Yapıldığı İlk 10 Ürün

KKTC'nin RCA değerinin en yüksek olduğu ilk 10 ürün	KKTC'nin ihracatı yüksek ilk 10 ürün	Küresel talep en yüksek ilk 10 ürün
'100190	'040690	'9403
'080520	'080520	'392690
'070991	'080510	'901890
'121292	'720410	'210690
'410221	'040210	'382499
'360200	'100390	'740400
'020711	'020711	'040690
'080510	'040610	'240220
'720410	'210610	'300420
'040690	'100190	'760200

Kaynak: TİM ve TradeMap

Tablo 21'de TradeMap 2020 yılı verilerine göre yukarıda tespit edilen 23 üründe küresel ithalat (talep) ve KKTC'nin bu ürünlerdeki ihracatı ve pazar payı görülmektedir. Tespit edilen 23 üründe toplam küresel talep 418,2 milyar dolar olurken, KKTC ise 89,3 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirmiştir. Bu ürünler içinde en çok küresel talep, 84,1 milyar dolarlık ithalatın gerçekleştiği '9403 "Diğer mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları" GTİP kodlu ürün grubunda gerçekleşirken, KKTC bu ürün grubunda 7.232 dolarlık ürün ihraç etmiştir. İkinci sırada en çok küresel talep, 66,9 milyar dolarlık ithalatın gerçekleştiği '392690 "Plastikten diğer eşya" GTİP kodlu üründe gerçekleşirken, KKTC bu üründe 13.514 dolarlık ürün ihraç etmiştir. Üçüncü sırada en çok küresel talep, 61,7 milyar dolarlık ithalatın gerçekleştiği '901890 "Tıpta, cerrahide, dişçilikte ve veterinerlikte kullanılan diğer alet ve cihazlar" GTİP kodlu üründe gerçekleşirken, KKTC bu üründe 144 dolarlık ürün ihraç etmiştir. KKTC'nin bu ürünler içinde 2020 yılında en çok ihraç ettiği ürün ise 36,9 milyon dolarlık ihracatın yapıldığı '040690 "Hellim/Diğer peynirler" olmuştur. İkinci sırada 15,3 milyon dolarlık ihracatın yapıldığı '080520 "Mandarin (Tanjerin Ve Satsuma Dahil); Klemantin, Vilking Ve Benzeri Turunçgil Melezleri; Taze Veya Kurutulmuş" GTİP kodlu ürün olurken, üçüncü sırada 11,45 milyon dolarlık ihracatın yapıldığı '080510 "Portakal (taze veya kurutulmuş)" GTİP kodlu ürün yer almıştır.

Tablo 21. Tespit Edilen 23 Üründe KKTC İhracatı ve Küresel Talep (2020)

Ürün kodu	Ürün açıklaması	Küresel ithalat (\$)	KKTC ihracatı (\$)	Üründe KKTC ihracatının pazar payı (%)
'020711	Horoz ve tavukların parçalanmamış etleri (taze veya soğutulmuş)	908.179.000	2.721.913	%0,30
'040210	Süt ve krema (toz, granül veya diğer katı şekillerde); katı yağ <= % 1.5, konsantre edilmiş veya ilave şeker ya da diğer tatlandırıcı madde içerenler	8.086.568.000	2.992.692	%0,04
'040610	Taze peynirler (olgunlaştırılmamış veya preslenmemiş) (peyniraltı suyundan yapılmış peynirler dahil) ve pıhtılaştırılmış ürünler	7.136.436.000	2.443.491	%0,03
'040690	Diğer peynirler	19.956.321.000	36.869.097	%0,18
'070991	Enginarlar (taze veya soğutulmuş)	67.445.000	463.916	%0,69
'080510	Portakal (taze veya kurutulmuş)	6.046.422.000	11.453.032	%0,19
'080520	Mandarin (Tanjerin Ve Satsuma Dahil); Klemantin,Vilking Ve Benzeri Turunçgil Melezleri; Taze Veya Kurutulmuş	257.724.000	15.333.427	%5,95
'100190	Buğday ve mahlut: diğer	25.474.000	2.004.377	%7,87
'100390	Arpa; tohumluk olanlar HARIÇ	6.951.044.000	2.859.845	%0,04
'121292	Keçiboynuzu (harnup)	47.109.000	1.474.805	%3,13
'210610	Protein konsantreleri ve protein bünyeli maddeler	2.324.284.000	2.295.214	%0,10
'210690	Tarifenin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan diğer gıda müstahzarları	48.578.794.000	47.887	%0,00
'240220	Tütün içeren sigaralar	18.941.805.000	432.721	%0,00
'300420	Antibiyotikleri içeren ilaçlar (dozlandırılmış veya perakende satış için ambalajlanmış)	16.403.421.000	112.471	%0,00
'360200	Müstahzar patlayıcı maddeler (silah barutu hariç)	989.068.000	1.665.010	%0,17
'382499	Kimya sanayii veya kimya sanayiine bağlı sanayilerde kullanılan diğer kimyasal ürünler ve müstahzarlar	35.660.677.000	3.047	%0,00
'392690	Plastikten diğer eşya	66.873.854.000	13.514	%0,00
'410221	Koyun ve kuzuların ham pikle derileri; yünü alınmış	80.391.000	207.986	%0,26
'720410	Dökme demir döküntü ve hurdaları	981.443.000	3.532.701	%0,36
'740400	Bakır döküntü ve hurdaları	20.371.476.000	579.144	%0,00
'760200	Aluminyum döküntü ve hurdaları	11.655.255.000	1.806.542	%0,02
'901890	Tıpta, cerrahide, dişçilikte ve veterinerlikte kullanılan diğer alet ve cihazlar	61.724.794.000	144	%0,00
'9403	Diğer mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	84.091.626.000	7.232	%0,00
Toplam		418.159.610.000	89.320.208	%0,021

Kaynak: TradeMap

Yukarıda da bahsedildiği üzere tespit edilen 23 üründe toplam küresel talep 418,2 milyar dolar olurken, KKTC ise 89,3 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirmiştir. Tespit edilen 23 ürün toplamında 1 milyar doları üzeri ithalat yapan 57 ülkenin olduğu görülürken, bu 57 ülkenin 23 üründe toplam ithalatı ise 388,7 milyar dolar olmuştur.

Bu ürünlerin küresel ithalatının %15,9'una denk gelen 65,1 milyar dolarlık kısmını ABD ithal ederken, %7,7'sine denk gelen 32 milyar dolarlık kısmını Almanya, %7,1'lik kısmına denk gelen 29,9 milyar dolarlık kısmını Çin, %3,9'luk kısmına denk gelen 16,3 milyarlık kısmını Fransa ve % 3,7'lik kısmına denk gelen 15,6 milyar dolarlık kısmını da Hollanda ithal etmiştir. İlk 5 ülke bu ürünlerdeki küresel ithalatın %38'ini gerçekleştirirken, toplam 158,8 milyar dolarlık ithalat gerçekleştirmişlerdir.

Tablo 22'de yukarıda tespit edilen 23 üründe en çok ithalat yapan ilk 5 ülke ve bu ülkelerin bu ürünlerde yaptığı küresel ithalat görülmektedir. Tablo incelendiğinde ABD'nin 23 ürün içinde 10 üründe ilk 5 ithalatçı ülke sıralamasına girdiği görülürken, bu 23 üründe toplam 65,1 milyar dolarlık ithalatın 63,8 milyar dolarlık kısmını ilk 5 ithalatçı sıralamasına girerek yapmıştır. Almanya'nın 23 ürün içinde 14 üründe ilk 5 ithalatçı ülke sıralamasına girdiği görülürken, bu 23 üründe toplam 32 milyar dolarlık ithalatın 31 milyar dolarlık kısmını ilk 5 ithalatçı sıralamasına girerek yapmıştır. Çin'in 23 ürün içinde 10 üründe ilk 5 ithalatçı ülke sıralamasına girdiği görülürken, bu 23 üründe toplam 29,9 milyar dolarlık ithalatın 28,15 milyar dolarlık kısmını ilk 5 ithalatçı sıralamasına girerek yapmıştır. Fransa'nın 23 ürün içinde 8 üründe ilk 5 ithalatçı ülke sıralamasına girdiği görülürken, bu 23 üründe toplam 16,3 milyar dolarlık ithalatın 11,2 milyar dolarlık kısmını ilk 5 ithalatçı sıralamasına girerek yapmıştır. Hollanda'nın 23 ürün içinde 7 üründe ilk 5 ithalatçı ülke sıralamasına girdiği görülürken, bu 23 üründe toplam 15,6 milyar dolarlık ithalatın 8,9 milyar dolarlık kısmını ilk 5 ithalatçı sıralamasına girerek yapmıştır. Japonya'nın 23 ürün içinde 3 üründe ilk 5 ithalatçı ülke sıralamasına girdiği görülürken, bu 23 üründe toplam 15,2 milyar dolarlık ithalatın 3,3 milyar dolarlık kısmını ilk 5 ithalatçı sıralamasına girerek yapmıştır. Birleşik Krallık'ın 23 ürün içinde 6 üründe ilk 5 ithalatçı ülke sıralamasına girdiği görülürken, bu 23 üründe toplam 15,1 milyar dolarlık ithalatın 8,4 milyar dolarlık kısmını ilk 5 ithalatçı sıralamasına girerek yapmıştır. Belçika'nın 23 ürün içinde 7 üründe ilk 5 ithalatçı ülke sıralamasına girdiği görülürken, bu 23 üründe toplam 12,4 milyar dolarlık ithalatın 6,8 milyar dolarlık kısmını ilk 5 ithalatçı sıralamasına girerek yapmıştır. İtalya'nın 23 ürün içinde 5 üründe ilk 5 ithalatçı ülke sıralamasına girdiği görülürken, bu 23 üründe toplam 11,8 milyar dolarlık ithalatın 2,6 milyar dolarlık kısmını ilk 5 ithalatçı sıralamasına girerek yapmıştır. Kore Cumhuriyeti'nin 23 ürün içinde 5 üründe ilk 5 ithalatçı ülke sıralamasına girdiği görülürken, bu 23 üründe toplam 10,8 milyar dolarlık ithalatın 6,8 milyar dolarlık kısmını ilk 5 ithalatçı sıralamasına girerek yapmıştır.

Türkiye'nin 23 ürün içinde 2 üründe ilk 5 ithalatçı ülke sıralamasına girdiği görülürken, bu 23 üründe toplam 3,15 milyar dolarlık ithalatın 51 milyon dolarlık kısmını ilk 5 ithalatçı sıralamasına girerek yapmıştır.

Tablo 22. Tespit Edilen 23 Ürüne Yönelik Hedef Pazarlar

Ülke	Ülkenin 23 ürün içinde ilk 5 ithalatçı ülke sıralamasına girdiği ürün sayısı	Ülkenin 23 ürün içinde ilk 5 ithalatçı ülke sıralamasına girdiği ürünlerdeki küresel ithalatı (1.000\$)	23 ürün toplamında ülkenin toplam küresel ithalatı (1.000\$)	23 ürün toplamında KKTC'nin ülkeye ihracatı (1.000\$)
ABD	10	63.833.194	65.097.918	2.616,8
Almanya	14	30.938.849	32.003.955	46,0
Çin	10	28.148.545	29.846.428	0,0
Fransa	8	11.165.629	16.264.729	0,0
Hollanda	7	8.861.845	15.585.411	0,0
Japonya	3	3.262.289	15.240.466	0,0
Birleşik Krallık	6	8.415.328	15.074.757	37,4
Belçika	7	6.811.078	12.412.364	0,0
İtalya	5	2.586.641	11.789.958	0,0
Kore Cumhuriyeti	5	6.833.584	10.804.894	0,0
Kanada	2	215.171	9.357.594	0,0
İspanya	4	1.325.596	9.011.463	0,0
Meksika	3	4.335.380	7.822.162	0,0
İsviçre	3	1.797.113	7.509.374	0,0
Rusya	2	367.346	7.202.714	0,0
Avustralya	1	44.011	6.661.388	30,0
Hong Kong	1	186.105	5.503.942	0,0
Hindistan	2	1.857.610	5.396.251	0,0
Tayvan	1	1.545.068	5.210.910	0,0
Vietnam	1	4.975	5.121.978	0,0
Malezya	2	430.999	5.064.763	0,0
Suudi Arabistan	2	692.213	4.491.163	0,0
Türkiye	2	50.981	3.150.938	34.470,4
Norveç	1	44.335	2.904.997	0,0
Endonezya	1	541.583	2.895.897	0,0
Filipinler	2	560.378	2.324.790	0,0
Ukrayna	1	44.933	1.269.585	135,0
Mısır	1	2.381	1.056.295	0,0
Katar	1	138.283	790.797	0,0
Pakistan	1	10.787	534.323	0,0
Malawi	1	19.227	93.705	0,0
Tacikistan	1	6.972	53.659	0,0
Saint Vincent ve Grenadinler	1	6.247	24.329	0,0
Toplam		185.084.676	317.573.897	0,0

Kaynak: TradeMap

3.3. Rekabet Üstünlüğüne Sahip Olunan Ürünlerde Rakip Ülkeler

Tablo 23'de yukarıda tespit edilen 23 üründe en çok ihracat yapan rakip ülkeler görülmektedir. Çin, 23 ürün toplamında 2020 yılında 58,3 milyar dolarlık ürün ihraç ederken, küresel ihracatın yaklaşık %14,1'ini tek başına gerçekleştirmektedir. Çin'in, 2020 yılında küresel ihracatı 2019 yılına göre %14,4 artış göstermiştir. Almanya, 23 ürün toplamında 2020 yılında 43,3 milyar dolarlık ürün ihraç ederken, küresel ihracatın yaklaşık %10,5'ini tek başına gerçekleştirmektedir. Almanya'nın, 2020 yılında küresel ihracatı 2019 yılına göre %1,4 azalış göstermiştir. ABD, 23 ürün toplamında 2020 yılında 42,6 milyar dolarlık ürün ihraç ederken, küresel ihracatın yaklaşık %10,3'ünü tek başına gerçekleştirmektedir. Almanya'nın, 2020 yılında küresel ihracatı 2019 yılına göre %5,3 azalış göstermiştir.

Tablo 23. Tespit Edilen 23 Üründe Rakip Ülkeler

Ülke	Ülkenin 23 üründe küresel ihracatı (1.000\$, 2019)	Ülkenin 23 ürün içinde küresel ihracatı (1.000\$, 2020)	Ülkenin 23 üründe küresel ihracat içindeki payı (% , 2019)	Ülkenin 23 üründe küresel ihracat içindeki payı (% , 2020)	Ülkenin 23 üründe küresel ihracatındaki değişim (% , 2019-2020)
Çin	50.961.014	58.276.171	%12,3	%14,1	%14,4
Almanya	43.896.512	43.260.480	%10,6	%10,5	-%1,4
ABD	44.996.726	42.607.360	%10,9	%10,3	-%5,3
Hollanda	19.607.277	20.232.470	%4,7	%4,9	%3,2
İtalya	19.070.077	18.067.654	%4,6	%4,4	-%5,3
Fransa	16.539.579	16.000.610	%4,0	%3,9	-%3,3
Polonya	14.370.888	15.228.219	%3,5	%3,7	%6,0
Belçika	10.938.898	10.589.722	%2,6	%2,6	-%3,2
Singapur	9.944.015	10.141.236	%2,4	%2,5	%2,0
Japonya	9.361.685	10.125.665	%2,3	%2,5	%8,2
Birleşik Krallık	10.088.464	8.961.570	%2,4	%2,2	-%11,2
Vietnam	7.404.671	8.943.226	%1,8	%2,2	%20,8
Kanada	9.306.276	8.627.697	%2,3	%2,1	-%7,3
Meksika	8.427.291	8.190.860	%2,0	%2,0	-%2,8
İspanya	6.900.318	7.098.511	%1,7	%1,7	%2,9
İsviçre	7.587.949	6.975.131	%1,8	%1,7	-%8,1
İrlanda	6.823.966	6.400.961	%1,7	%1,6	-%6,2
Tayvan	5.302.714	5.532.979	%1,3	%1,3	%4,3
Danimarka	5.302.203	5.516.225	%1,3	%1,3	%4,0
Malezya	5.375.863	5.454.087	%1,3	%1,3	%1,5
Diğer ülkeler	100.590.307	96.580.296	%24,4	%23,4	-%4,0
Toplam	412.796.693	412.811.130	%100,0	%100,0	%0,0

Kaynak: TradeMap

Kaynakça

KKTC Ekonomi ve Enerji Bakanlığı Ticaret Dairesi, <http://ticaret.gov.ct.tr/RAPORLAR/%C4%B0statistik-%C5%9Eubesi-Raporlar%C4%B1/01-G%C3%BCncel-D%C4%B1%C5%9F-Ticaret-Raporu> (Eriřim: 12.01.2022)

Kıbrıs Türk Sanayi Odası, <https://www.kktcsanayiodasi.org/index.php/tr/> (Eriřim: 12.01.2022)

Kıbrıs Türk Ticaret Odası, <https://www.ktto.net/ekonomik-gostergeler-ve-veriler/> (Eriřim: 12.01.2022)

TCMB, Kurlar, https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/serieMarket/#collapse_2 (Eriřim:12.01.2022)

TradeMap/ITC,

https://www.trademap.org/Country_SelProduct_TS.aspx?nvpm=1%7c%7c%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c1%7c2%7c1%7c2%7c1%7c%7c1(Eriřim: 12.01.2022)

Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), <https://tim.org.tr/tr/default> (Eriřim: 12.01.2022)

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), <http://www.tuik.gov.tr/Start.do>(Eriřim: 12.01.2022)

EK-KKTC İhraç ürünleri (RCA değerine göre sıralı)

Tablo 24. RCA endeks değerine göre sıralı KKTC ihraç ürünleri (6'lı GTİP koda göre)

6'lı GTİP kod	Ürün açıklaması	KKTC ihracatı (2020, \$)	KKTC'nin ihraç ettiği üründe küresel ihracat (\$)	KKTC'nin küresel ihracattaki payı (%)	RCA-KKTC	KKTC'nin ihraç ettiği üründe küresel ithalat (\$)	KKTC'nin küresel ithalatta tedarik (pazar) payı (%)
'100190	Buğday ve mahlut: diğer	2.004.377	4.724.000	%42,430	2.382,2	25.474.000	%7,868
'080520	Mandarin (Tanjerin Ve Satsuma Dahil); Klemantin,Vilking Ve Benzeri Turuncgil Melezleri; Taze Veya Kurutulmuş	15.333.427	99.295.000	%15,442	867,0	257.724.000	%5,950
'070991	Enginarlar (taze veya soğutulmuş)	722.291	53.976.000	%1,338	75,1	67.445.000	%1,071
'121292	Keçiboynuzu (harnup)	1.474.805	137.309.000	%1,074	60,3	47.109.000	%3,131
'410221	Koyun ve kuzuların ham pikle derileri; yünü alınmış	207.986	64.154.000	%0,324	18,2	80.391.000	%0,259
'360200	Müstahzar patlayıcı maddeler (silah barutu hariç)	1.665.010	572.895.000	%0,291	16,3	989.068.000	%0,168
'020711	Horoz ve tavukların parçalanmamış etleri (taze veya soğutulmuş)	2.721.913	1.023.611.000	%0,266	14,9	908.179.000	%0,300
'080510	Portakal (taze veya kurutulmuş)	11.453.032	5.429.849.000	%0,211	11,8	6.046.422.000	%0,189
'720410	Dökme demir döküntü ve hurdaları	3.532.701	1.719.752.000	%0,205	11,5	981.443.000	%0,360
'040690	Diğer peynirler	36.869.097	19.382.918.000	%0,190	10,7	19.956.321.000	%0,185
'780200	Kurşun döküntü ve hurdaları	529.532	445.697.000	%0,119	6,7	403.007.000	%0,131
'410120	Siğır (buffalo dahil) ve at cinsi hayvanların ham post ve derileri; yaş ağırlık =< 16kg	265.249	238.532.000	%0,111	6,2	231.156.000	%0,115
'210610	Protein konsantreleri ve protein bünyeli maddeler	2.295.214	2.705.766.000	%0,085	4,8	2.324.284.000	%0,099
'680221	Mermer, traverten ve su mermeri; yontulmaya veya inşaata elverişli (basitçe kesilmiş veya yontulmuş, yüzeyleri düz ve yassı olanlar)	1.068.744	1.309.124.000	%0,082	4,6	1.141.907.000	%0,094
'930630	Diğer fişekler ve bunların aksam ve parçaları	1.147.311	1.436.393.000	%0,080	4,5	1.457.359.000	%0,079
'040620	Rendelenmiş/toz haline getirilmiş her cins peynir	1.988.020	2.654.942.000	%0,075	4,2	2.211.192.000	%0,090
'040711	Tavuk yumurtaları (Gallus domesticus türü); kuluçkalık	965.592	1.468.150.000	%0,066	3,7	1.323.243.000	%0,073
'100390	Arpa; tohumluk olanlar HARİÇ	2.859.845	7.345.722.000	%0,039	2,2	6.951.044.000	%0,041
'040210	Süt ve krema (toz, granül veya diğer katı şekillerde); katı yağ <= % 1.5, konsantre edilmiş veya ilave şeker ya da diğer tatlandırıcı madde içerenler	2.992.692	8.382.121.000	%0,036	2,0	8.086.568.000	%0,037
'240110	Tütün (sapları koparılmamış, damarı çıkarılmamış)	601.410	1.749.646.000	%0,034	1,9	2.146.367.000	%0,028
'040610	Taze peynirler (olgunlaştırılmamış veya preslenmemiş) (peyniraltı suyundan yapılmış peynirler dahil) ve pıhtılaştırılmış ürünler	2.443.491	7.609.556.000	%0,032	1,8	7.136.436.000	%0,034
'330112	Portakaldan elde edilen uçucu yağlar	129.060	422.654.000	%0,031	1,7	442.774.000	%0,029
'831000	Adi metallerden işaret levhaları, tabelalar, adres levhaları ve benzeri levhalar, rakamlar, harfler ve diğer işaretler (94.05 pozisyonundakiler hariç)	213.787	752.819.000	%0,028	1,6	714.098.000	%0,030
'040721	Tavuk yumurtaları (taze) (Gallus domesticus türü); kuluçkalık olmayan, damızlık olmayan	475.432	1.971.783.000	%0,024	1,4	2.023.018.000	%0,024
'760200	Alüminyum döküntü ve hurdaları	1.806.542	10.731.966.000	%0,0	0,9	11.655.255.000	%0,015
'391510	Etilen polimerlerinden olan plastiklerin döküntü, kalıntı ve hurdaları	150.764	904.842.000	%0,0	0,9	791.536.000	%0,019
'470710	Beyazlatılmamış kraft kağıdı veya karton ya da oluklu kağıt veya kartondan döküntü, kırıntı ve hurdalar	537.207	3.301.663.000	%0,0	0,9	3.286.996.000	%0,016
'080550	Limon ve tatlı limon (taze veya kurutulmuş)	536.384	3.794.725.000	%0,0	0,8	4.162.573.000	%0,013
'070190	Patates; diğerleri (taze/soğutulmuş)	463.916	3.317.998.000	%0,0	0,8	3.657.156.000	%0,013
'320910	Esası akrilik ve vinil polimer olan sulu ortamda dağılan ve çözülün boya ve vernikler	432.601	3.740.245.000	%0,0	0,6	3.685.857.000	%0,012

'220190	Diğer sular (ilave şeker, tatlandırıcı katılmamış, lezzetlendirilmemiş)	117.724	1.127.628.000	%0,0	0,6	1.140.875.000	%0,010
'100830	Kuş yemi	11.157	109.711.000	%0,0	0,6	121.698.000	%0,009
'080540	Greyfurt (pomelolar dahil) (taze veya kurutulmuş)	89.125	912.229.000	%0,0	0,5	1.082.014.000	%0,008
'080251	Antep Fıstığı; kabuklu (taze veya kurutulmuş)	232.500	2.613.376.000	%0,0	0,5	2.351.266.000	%0,010
'081060	Durian (taze)	122.573	2.777.762.000	%0,0	0,2	3.026.971.000	%0,004
'620520	Erkek/erkek çocuk için gömlek; pamuktan (örülmemiş veya kroşe olmayan)	333.814	7.585.517.000	%0,0	0,2	7.203.684.000	%0,005
'420211	Sandıklar, bavullar, valizler, evrak çantaları, okul çantaları, vb.; dış yüzleri deri, kösele veya rugandan olanlar	48.946	1.121.930.000	%0,0	0,2	728.395.000	%0,007
'050400	Hayvan bağırsakları, mesaneleri ve mideleri (taze/soğutulmuş/dondurulmuş/tuzlanmış/salamura/kurutulmuş veya tütsülenmiş)	205.711	4.724.297.000	%0,0	0,2	3.906.375.000	%0,005
'690410	İnşaat tuğlaları	31.811	802.148.000	%0,0	0,2	694.151.000	%0,005
'220890	Diğer alkol ve alkollü içkiler-alkol derecesi % 80'den az, değiştir edilmemiş	198.416	5.416.837.000	%0,0	0,2	5.787.694.000	%0,003
'740400	Bakır döküntü ve hurdaları	579.144	17.903.803.000	%0,0	0,2	20.371.476.000	%0,003
'240220	Tütün içeren sigaralar	432.721	16.778.121.000	%0,0	0,1	18.941.805.000	%0,002
'200190	Sebzeler, meyvalar ve yenilen diğer bitki parçaları (sirke veya asetik asitle hazırlanmış veya konserve edilmiş); hıyarlar ve kornişonlar HARIÇ	33.482	1.348.256.000	%0,0	0,1	1.574.725.000	%0,002
'851610	Elektrikli anında veya depolu su ısıtıcıları ve daldırma tipi ısıtıcılar	62.249	2.693.744.000	%0,0	0,1	3.158.630.000	%0,002
'090121	Kahve (kafeini alınmamış, kavrulmuş)	256.963	11.215.610.000	%0,0	0,1	11.138.719.000	%0,002
'300670	Tıpta veya veterinerlikte, cerrahi operasyonlar ya da fiziksel muayeneler için jel müstahzarları	6.844	304.675.000	%0,0	0,1	1.207.181.000	%0,001
'151620	Bitkisel yağlar ve bunların fraksiyonları (hidrojenize edilmiş, ara - esterlenmiş veya elaidik asitleşmiş)	59.884	3.417.799.000	%0,0	0,1	2.741.327.000	%0,002
'240210	Tütün içeren purlar, uçları açık purlar ve sigarillolar	35.442	2.694.196.000	%0,0	0,1	2.878.494.000	%0,001
'560819	Dokumaya elverişli sentetik ve suni diğer maddelerden sicim, ip veya halatdan düğümlü ağlar ve diğer hazır ağ ve fileler	7.836	880.927.000	%0,0	0,0	817.507.000	%0,001
'300420	Antibiyotikleri içeren ilaçlar (dozlandırılmış veya perakende satış için ambalajlanmış)	112.471	15.254.105.000	%0,0	0,0	16.403.421.000	%0,001
'040310	Yoğurt ve ayran	15.787	2.448.866.000	%0,0	0,0	2.781.376.000	%0,001
'890399	Diğer yatlar ve diğer eğlence ve spor amaçlı deniz taşıtları, kürekli kayıklar ve kanolar	13.252	2.280.293.000	%0,0	0,0	1.941.362.000	%0,001
'120799	Diğer yağlı tohumlar ve meyveler	4.751	889.184.000	%0,0	0,0	989.388.000	%0,000
'441510	Ağaçtan sandıklar ve benzeri ambalajlar, kablo makaraları	4.384	824.406.000	%0,0	0,0	827.562.000	%0,001
'853921	Tungsten flamanlı halojenli ampuller	5.872	1.381.825.000	%0,0	0,0	1.301.231.000	%0,000
'150910	Saf zeytinyağı	26.838	6.398.620.000	%0,0	0,0	6.575.588.000	%0,000
'071290	Diğer sebzeler ve sebze karışımları (kurutulmuş)	7.105	1.764.549.000	%0,0	0,0	1.751.683.000	%0,000
'200799	Diğer reçel, jöle, marmelat, meyve püresi ve pastları; pişirilerek hazırlanmış, homojenize olmayan	10.675	2.720.917.000	%0,0	0,0	2.478.910.000	%0,000
'220870	Likör-alkol derecesi % 80'den az, değiştir edilmemiş	11.555	3.052.051.000	%0,0	0,0	2.983.662.000	%0,000
'200710	Homojenize reçeller, jöleler, marmelatlar, meyva püresi, meyva veya sert kabuklu meyva pastları; pişirilerek hazırlanmış	2.046	584.440.000	%0,0	0,0	498.435.000	%0,000
'220860	Votka-alkol derecesi % 80'den az, değiştir edilmemiş	5.927	1.801.846.000	%0,0	0,0	2.741.435.000	%0,000
'510111	Yapağı; kırkma, karde edilmemiş veya taranmamış	6.212	1.959.246.000	%0,0	0,0	1.882.333.000	%0,000
'220410	Köpüklü şaraplar	13.973	6.324.981.000	%0,0	0,0	6.434.709.000	%0,000
'392410	Plastikten sofa ve mutfak eşyası	21.512	11.542.291.000	%0,0	0,0	10.330.220.000	%0,000
'321410	Camcı macunu, aşılama macunu, reçineli çimentolar, kalafatçı bileşikleri ve diğer macunlar, boyacılıkta kullanılan dolgu, sıvama maddeleri	7.908	6.374.246.000	%0,0	0,0	6.214.693.000	%0,000

'701310	Cam seramiğinden sofrta, mutfak, tuvalet, yazıhane, ev tezyinatı ve benzeri işler için eşya (70.10 ve 70.18 pozisyonundakiler hariç)	231	204.847.000	%0,0	0,0	247.239.000	%0,000
'210410	Çorbalar, et suları ve müstahzarları	3.103	2.778.051.000	%0,0	0,0	2.838.935.000	%0,000
'210690	Tarifenin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan diğer gıda müstahzarları	47.887	46.149.814.000	%0,0	0,0	48.578.794.000	%0,000
'400300	Rejenere kauçuk (ilk şekillerde, levha, tabaka veya şerit halinde)	316	333.332.000	%0,0	0,0	304.077.000	%0,000
'732510	Dövmülmeye elverişli olmayan dökme demirden diğer eşya	1.950	2.252.361.000	%0,0	0,0	1.828.508.000	%0,000
'170410	Çiklet	229	641.433.000	%0,0	0,0	658.160.000	%0,000
'392690	Plastikten diğer eşya	13.514	67.011.984.000	%0,0	0,0	66.873.854.000	%0,000
'701090	Camdan damacana, şişe, kavanoz, çanak, tüp ve diğer kaplar	2.141	10.971.665.000	%0,0	0,0	10.383.922.000	%0,000
'220210	Sular (mineral ve gazlı sular dahil) (ilave şeker veya tatlandırıcı katılmış veya aromalandırılmış)	1.539	10.006.167.000	%0,0	0,0	11.319.967.000	%0,000
'382499	Kimya sanayii veya kimya sanayiine bağlı sanayilerde kullanılan diğer kimyasal ürünler ve müstahzarlar	3.047	33.898.057.000	%0,0	0,0	35.660.677.000	%0,000
'9403	Diğer mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	7.232	93.016.923.000	%0,0	0,0	84.091.626.000	%0,000
'901890	Tıpta, cerrahide, dişçilikte ve veterinerlikte kullanılan diğer alet ve cihazlar	144	57.592.925.000	%0,0	0,0	61.724.794.000	%0,000
Toplam		101.105.374	567.660.818.000	%0,018		572.710.950.000	%0,018

Kaynak: Kıbrıs Türk Sanayi Odası ve TİM